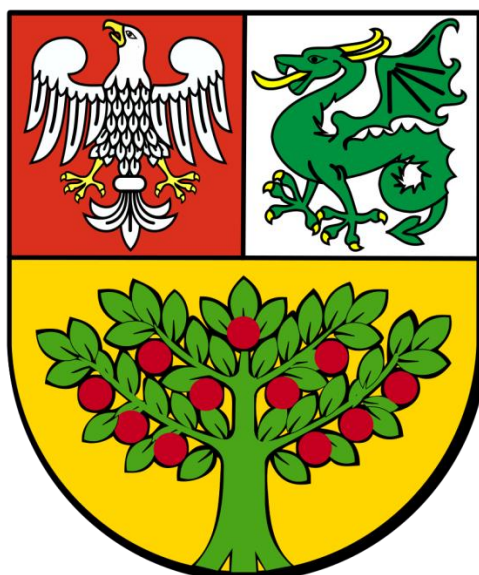

Strategia Rozwoju Powiatu Grójeckiego na lata 2018-2023

SPIS TREŚCI

Wprowadzenie	3
CZĘŚĆ I. Diagnoza potencjału rozwojowego powiatu grójeckiego	5
Uwarunkowania społeczne	5
Uwarunkowania gospodarcze	28
Uwarunkowania techniczne	36
CZĘŚĆ II. Analiza problemów i analiza SWOT	42
CZĘŚĆ III. Kierunki strategicznego rozwoju powiatu – wizja powiatu	45
CZĘŚĆ IV. System monitoringu i wdrażania Strategii	53
CZĘŚĆ V. Strategiczna ocena oddziaływania na środowisko	55

WPROWADZENIE

Strategia Rozwoju Powiatu Grójeckiego na lata 2018-2023 (zwana dalej Strategią) ujmuje główne cele i uwarunkowania rozwoju powiatu grójeckiego w perspektywie horyzontalnej do 2023 roku. Celem opracowania Strategii było przygotowanie dokumentu, dzięki któremu władze powiatu grójeckiego będą mogły racjonalnie organizować swoje przyszłe działania. Dlatego też w Strategii dominujące miejsce zajmą te przedsięwzięcia, które władza lokalna może sama podjąć i za które może odpowiadać. Horyzont czasowy niniejszej Strategii został dostosowany do obecnej perspektywy finansowej UE 2014-2020.

Strategia stanowi **plan rozwoju** w myśl art. 15 ust. 1 ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz. U. z 2009 r. Nr 84, poz. 712, z późn. zm.) i jest dokumentem o charakterze operacyjno-wdrożeniowym ustanawianym w celu realizacji Strategii rozwoju województwa mazowieckiego do 2030 roku. Innowacyjne Mazowsze. Zgodnie z ustawą o zasadach prowadzenia polityki rozwoju samorząd powiatowy został zobowiązany do przyjęcia programu rozwoju. Podstawę normatywną stanowi w tym względzie art. 19 ust. 3a ustawy, zgodnie z którym „program rozwoju opracowany przez właściwy zarząd powiatu jest przyjmowany przez radę powiatu w drodze uchwały”.

W wymiarze kompetencyjnym powyższy obowiązek powtarza art. 12 pkt 9c ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym, który powierza do właściwości rady powiatu przyjmowanie programów rozwoju w trybie określonym w przepisach o zasadach prowadzenia polityki rozwoju.

Budowa strategii jest procesem iteracyjnym, tzn. występują w nim nawiązania do etapów wcześniejszych. Umożliwia to stałą weryfikację powziętych założeń, w szczególności zaś konkretyzację wstępnych celów rozwoju, odniesienie ich do realnych możliwości, jak również wprowadzanie zmian na podstawie pogłębionych analiz. Sformułowanie misji i celów strategicznych jest punktem wyjścia do ustalenia programów operacyjnych, jest także podstawą do zarządzania określonymi zasobami materialnymi i finansowymi. Ponadto daje szansę trafnego wydatkowania środków własnych, ubiegania się o środki krajowe oraz pomocowe Unii Europejskiej i międzynarodowych instytucji finansowych. Budowa Strategii sprowadza się do odpowiedzi na trzy podstawowe pytania, występujące we wzajemnym powiązaniu sekwencyjnym:

- W jakim punkcie na ścieżce rozwoju znajduje się układ lokalny? Jest to faza diagnostyczna.
- Gdzie powinien się znaleźć w określonym momencie? W fazie tej zostaje zarysowany stan docelowy.
- W jaki sposób osiągnąć pożądaną stan? Jest to właściwa Strategia Rozwoju, która będzie zawierać opis poszczególnych stanów pośrednich, środki ich osiągnięcia w konkretnym horyzoncie czasowym (tj. do roku 2023).

Celem fazy diagnostycznej jest przedstawienie dynamicznego bilansu korzystnych i niekorzystnych cech układu lokalnego i na tym tle identyfikacja jego głównych "przewag konkurencyjnych" oraz barier przeszkadzających w ich pełnym rozwinięciu i wykorzystaniu. Na podstawie tak zestawionych informacji stworzona została analiza SWOT. Dzięki rozpoznaniu możliwości rozwojowych i oczekiwań mieszkańców powiatu wypracowana zostanie wizja jego przyszłości. „Produktem” końcowym Strategii stanie się opracowanie konkretnego zestawu

celów strategicznych oraz celów operacyjnych prowadzących do maksymalizacji potencjału rozwojowego powiatu w najbliższych latach.

Założenia Strategii są zgodnie z zapisami innych strategicznych dokumentów. Strategia na szczeblu regionalnym jest zgodna ze *Strategią rozwoju województwa mazowieckiego do 2030 roku. Innowacyjne Mazowsze* (przyjęta do realizacji w 2013 roku przez Sejmik Województwa Mazowieckiego), a na szczeblu krajowym ze *Strategią Rozwoju Kraju 2020* (przyjętej w 2012) oraz *Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2010 – 2020. Regiony – miasta – obszary wiejskie* (przyjętej w 2010 r.). W odniesieniu do dokumentów strategicznych powiatu Strategia jest kontynuacją *Planu Rozwoju Lokalnego Powiatu Grójeckiego* oraz *Strategii Rozwoju lokalnego Powiatu Grójeckiego na lata 2004 – 2020*.

Strategia została stworzona przez firmę STREFAPLUS z siedzibą w Warszawie. Opracowanie Strategii nie byłoby możliwe bez ścisłej współpracy zespołu ekspertów zewnętrznych z władzami lokalnymi. Udział władzy lokalnej był niezbędny przy zbieraniu i porządkowaniu materiałów do opracowania diagnozy. Ponadto w każdej fazie budowy Strategii przedstawiciele władz i środowisk lokalnych brali czynny udział, konsultując ustalenia poszczególnych faz analiz.

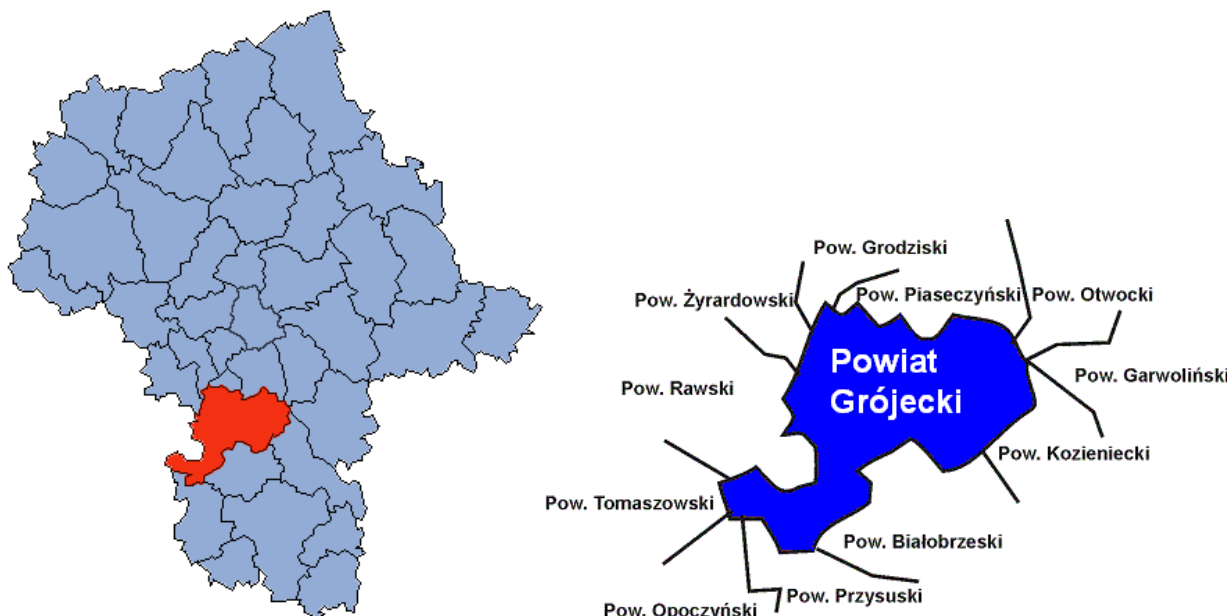
CZĘŚĆ I. DIAGNOZA POTENCJAŁU ROZWOJOWEGO POWIATU GRÓJECKIEGO

Uwarunkowania społeczne

Położenie geograficzne i podział administracyjny

Powiat grójecki położony jest w południowej części województwa mazowieckiego, obejmuje teren 1268 km². Liczba mieszkańców 98.559 osób, co stanowi gęstość zaludnienia na poziomie 78osób/km². Stopa urbanizacji wynosi 34,2%.

Mapa 1 Powiat grójecki na tle województwa i innych powiatów w woj. mazowieckim

Źródło: Opracowanie własne

Powiat grójecki jest jednym z większych powiatów w województwie, oddalony jest od stolicy o ok. 50 km. Jego zachodnia granica stanowi jednocześnie granicę z województwem łódzkim. Na północy powiat grójecki graniczy z powiatami: żyrardowskim, grodziskim i piaseczyńskim, na wschodzie z powiatami: otwockim, garwolińskim i kozienickim na południu z powiatami: białobrzeskim i przysuskim. Na zachodzie sąsiaduje z powiatami: opoczyńskim, tomaszowskim i rawskim należącymi do województwa łódzkiego. Powiat tworzy dziesięć gmin:

- Gmina miejsko – wiejska Grójec, o powierzchni 12 064 ha,
- Gmina miejsko-wiejska Warka, o powierzchni 20 117 ha,
- Gmina wiejsko-miejska Nowe Miasto nad Pilicą, o powierzchni 15 847 ha,
- Gmina wiejsko-miejska Mogielnica, o powierzchni 14 156 ha,
- Gmina wiejska Belsk Duży, o powierzchni 10 784 ha,
- Gmina wiejska Błędów, o powierzchni 13 523 ha,
- Gmina wiejska Chynów, o powierzchni 13 707 ha,
- Gmina wiejska Goszczyn, o powierzchni 5 699 ha,
- Gmina wiejska Jasieniec, o powierzchni 10 783 ha,
- Gmina wiejska Pniewy, o powierzchni 10 205 ha

Położenie powiatu grójeckiego pomiędzy subregionem radomskim a województwem łódzkim, jest dla powiatu grójeckiego dość ważne. W tym kontekście warto zauważyć, że zarówno Radom, jak i Łódź oraz przede wszystkim Warszawa to ośrodki przemysłowe, które są ośrodkami dającymi możliwości rozwojowe w zakresie infrastruktury i rozwoju społecznego powiatu. Specyfiką powiatu grójeckiego jest stosunkowo niskie bezrobocie i gospodarka oparta przede wszystkim na sadownictwie i przetwórstwie.

Zasoby naturalne i kulturowe

Powiat grójecki położony jest na pograniczu Wysoczyzny Rawskiej i Równiny Warszawskiej. Naturalne granice administracyjne powiatu grójeckiego ograniczają rzeka Wisła od wschodu, a na południu rzeka Pilica (pozostałe granice powiatowe mają charakter wytyczeń administracyjnych). Zgodnie z podziałem fizyczno-geograficznym powiat położony jest w całości w granicach pod prowincji Nizin Środkowopolskich, na pograniczu dwóch makroregionów Niziny Środkowo mazowieckiej oraz Wzniesień Południowo mazowieckich, w obrębie 4 mezoregionów i 1 mikroregionu: Równiny Warszawskiej, Doliny Środkowej Wisły, Doliny Dolnej Pilicy, Wysoczyzny Rawskiej oraz Doliny Białobrzesckiej. W krajobrazie powiatu dominują bez jeziorne, zdenudowane równiny zbudowane z glin morenowych i piasków urozmaicone żwirowymi ostańcami moren i kemów starszych zlodowaceń. W morfologii zaznaczają się ponadto rozległe, kotlinowe obniżenia oraz tarasy dolin rzecznych Wisły i Pilicy, z licznymi zespołami wydm. Wysokości bezwzględne w granicach powiatu tylko lokalnie przekraczają 200 m n.p.m. Lokalne ciekły powierzchniowe (Jeziora, Kraska, Czarna, Mogielanka, Dylewka, Lubienka, Rokitna) odprowadzają wody w kierunku północno-wschodnim do Wisły, bądź południowo-wschodnim do Pilicy. Doliny rzek stanowią podstawowy element rusztu ekologicznego. Szata roślinna powiatu charakteryzuje się dużym zróżnicowaniem. Mają na to wpływ zarówno czynniki naturalne (duża różnorodność siedlisk), jak i antropologiczne, związane z intensywnym rolnictwem.

Jednym z ważniejszych ekosystemów są lasy i grunty leśne. Ogólna powierzchnia gruntów leśnych na terenie powiatu grójeckiego wynosi ok. 16 678 ha (16 488 ha powierzchnia lasów), co daje przeciętną lesistość powiatu na poziomie ok. 13%. Lasy stanowiące własności Skarbu Państwa to 8 614 ha, w tym 8 466 ha w zarządzie Lasów Państwowych. Pozostała część lasów stanowi własność prywatną 8 050 ha oraz lasy gminne 14,4 ha. Największe kompleksy leśne na terenie powiatu znajdują się w gminie Nowym Mieście, Jasieniec, Belsk Duży oraz we wsi Belsk Mały. Na terenie powiatu grójeckiego są obszary o ponadprzeciętnych walorach środowiska przyrodniczego. Wiele z nich zostało objętych ochroną prawną. W powiecie ochroną objęto 66 pomników przyrody.

Zgodnie z *Programem ochrony środowiska dla powiatu grójeckiego na lata 2013 – 2016 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2017-2020* formy powierzchniowe ochrony przyrody, wymienionych w ustawie z dnia 16 kwietnia 2004 r. (Dz. U. z 2013 poz. 627 z późn. zm.) na terenie powiatu grójeckiego przedstawiono w tabeli poniżej.

Tabela 1 Powierzchniowe formy ochrony przyrody na terenie powiatu grójeckiego

Lp	Nazwa obszaru	Pow. w gran. powiatu [ha]	Forma ochrony/ rok utworzenia	Gmina	Cel ochrony
1	Jeziora - Olszyny	5,06	rezerwat/ 1995	Pniewy	Celem ochrony jest zachowanie ze względów naukowych i dydaktycznych naturalnego siedliska łąkowego
2	Łęgacz nad	37,31	rezerwat/ 1995	Grójec	Celem ochrony jest zachowanie ze względów naukowych i dydaktycznych naturalnych zbiorowisk

*Strategia Rozwoju Powiatu Grójeckiego na lata 2018-2023
- projekt -*

	Jeziorką				leśnych w dolinie rzeki Jeziorki
3	Modrzewina	332,15	rezerwat/ 1959	Belsk Duży	Celem ochrony rezerwatu jest zachowanie na Wysoczyźnie Rawskiej najbardziej na północ wysuniętego stanowiska modrzewia europejskiego - podgatunek modrzew polski, cennego ze względów przyrodniczych i naukowych.
4	Tomczyce	57,99	rezerwat/ 1968	Mogielnica	Celem ochrony jest zachowanie ze względów krajobrazowo-turystycznych fragmentu boru sosnowego z domieszką innych drzew w dolinie rzeki Pilicy
5	Obszar Chronionego Krajobrazu Dolina rzeki Pilicy i Drzewiczki	-	obszar chronionego krajobrazu	Warka Mogielnica Nowe Miasta n. Pilicą	Tereny chronione ze względu na wyróżniający się krajobraz o zróżnicowanych ekosystemach, wartościowy ze względu na możliwość zaspokajania potrzeb związanych z turystyką i wypoczynkiem, a także pełnią funkcję korytarzy ekologicznych
6	Obszar Chronionego Krajobrazu Dolina Rzeki Jeziorki	16020	obszar chronionego krajobrazu	Belsk Duży Błędów Grójec Pniewy	Tereny chronione ze względu na wyróżniający się krajobraz o zróżnicowanych ekosystemach, wartościowy ze względu na możliwość zaspokajania potrzeb związanych z turystyką i wypoczynkiem, a także pełnią funkcję korytarzy ekologicznych
7	Dolina Rzeki Mogielanki	415	zespół przyrodniczo - krajobrazowy	Mogielnica Błędów	Zatorfiona dolina rzeczna ze śladami wydobywania w przeszłości torfu, niewielkie wydmy oraz wzgórza i pagórki moren czołowych, fragmenty łągi olszowego z licznymi niewielkimi zbiornikami wodnymi, siedliska roślin i zwierząt w tym wielu gatunków chronionych naturalnie meandrujące koryto rzeki Mogielanki, wartości krajobrazu kulturowego i wartości historyczne terenu na czele ze śladami bagiennej ośrodka kultu pogańskiego z pierwszego tysiąclecia oraz ruiny starych młynów wodnych ze stawami młyńskimi
8	„Dolina Pilicy”	-	obszar NATURA2000 (PLB140003)	Nowe Miasta n. Pilicą Mogielnica Warka	„Dolina Pilicy” (OSO PLB140003) to obszar o powierzchni 35 356,3 ha (w powiecie grójeckim – ok. 12 000 ha), obejmujący 80 km równoleżnikowy odcinek Pilicy, szeroki na 1-5 km, między Inowłodzem a Ostrówkiem Mniszewem. Na terenie powiatu grójeckiego znajdują się obszar rezerwatu „Tomczyce” oraz tereny Obszaru Chronionego Krajobrazu: Doliny Rzeki Pilicy i Drzewiczki. Ostoję ustanowiono ze względu na ochronę miejsc rozrodu i bytowania co najmniej 32 gatunków ptaków zawartych w Załączniku I Dyrektywy Ptasiej oraz 11 gatunków z Polskiej Czerwonej Księgi (PCK). Na terenie ostoi stwierdzono występowanie 56 lęgowych gatunków ptaków związanych z siedliskami bagiennymi i wodnymi. Bardzo ciekawy, mozaikowy układ siedlisk i roślinności, charakteryzujący tereny Dolnej Pilicy, wynika ze zróżnicowanej pod względem wilgotności i składu gleby. Z tego obszaru podawanych jest 9 typów siedlisk z Załącznika I Dyrektywy Siedliskowej
9	„Dolina Środkowej Wisły”	-	obszar NATURA2000 (PLB140004)	Warka	„Dolina Środkowej Wisły” (OSO PLB140004) to obszar o powierzchni 30 848 ha (w powiecie grójeckim – ok. 450 ha), obejmujący długi odcinek Wisły pomiędzy Dęblinem a Płockiem. Na terenie powiatu grójeckiego zajmuje fragment Obszaru Chronionego Krajobrazu: Doliny Rzeki Pilicy i Drzewiczki. Tereny ostoi zachowują naturalny charakter rzeki roztokowej, obfitującej w liczne wyspy, w postaci piaszczystych łąk czy dobrze uformowanych wysp porośniętych roślinnością zielną. Brzegi rzeki wraz z terasą zalewową zajmowane są przez zarośla wikliny, łąki i pastwiska, a także pozostałości lasów lęgowych. Ostoję ustanowiono ze względu na występowanie w jej

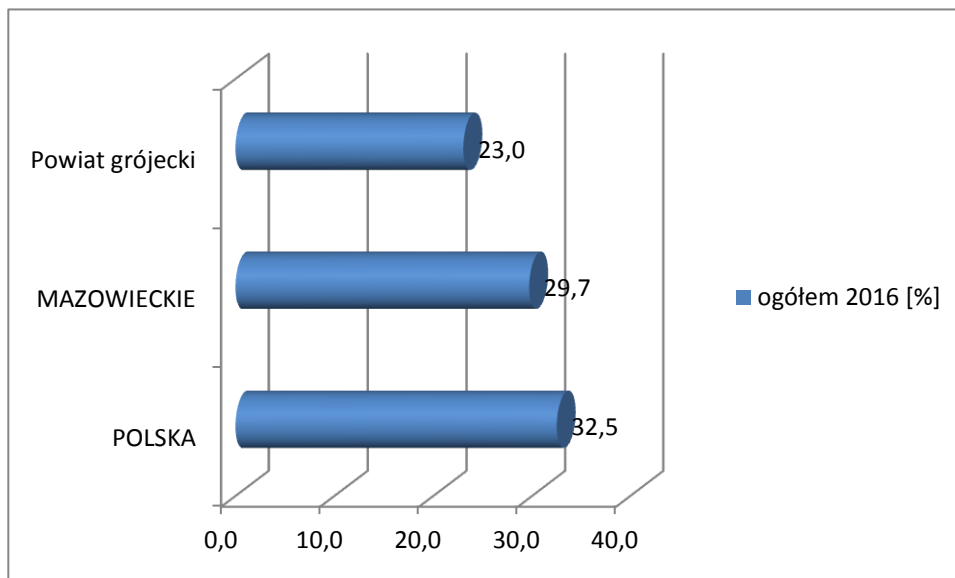
*Strategia Rozwoju Powiatu Grójeckiego na lata 2018-2023
- projekt -*

					granicach co najmniej 22 gatunków ptaków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej oraz 9 gat. z Polskiej Czerwonej Księgi (PCK). Obszar ten jest bardzo ważny dla ptaków wodno-błotnych zarówno zimujących jak i migrujących (około 50 gat.).
10	„Dolina Dolnej Pilicy”	-	obszar NATURA2000 (PLH140016)	Nowe Miasta n. Pilicą Mogielnica Warka	„Dolina Dolnej Pilicy” to obszar zajmujący powierzchnię 31 821, 57 ha. Na terenie powiatu w większości położony jest w granicach Obszaru Chronionego Krajobrazu: Doliny Rzeki Pilicy i Drzewiczki oraz rezerwatu „Tomczyce”. Północną granicę obszaru stanowi stroma skarpa, miejscami pokryta roślinnością kserotemiczną. Część południowa doliny Pilicy jest płaska, w znacznym stopniu pokryta lasami. Rzeka na tym odcinku meandruje, tworząc liczne wysepki, łacze i ławice piasku. Niskie wyspy są nagie, wyższe porośnięte zaroślami wierzbowymi. Koryto Pilicy ma tu szerokość 100-150 m i łączy się z licznymi starorzeczami, zarośniętymi w różnym stopniu. W części południowo-zachodniej na powierzchni kilkuset ha rozciągają się tzw. Błota Brudzewskie, największe torfowisko w dolinie. Na południu, w okolicy miejscowości Promna, występuje kompleks trofianek. Na obszarze ostoi zlokalizowanych jest 10 typów siedlisk z Załącznika I Dyrektywy Rady 92/43/EWG i 9 gatunków z Załącznika II tej dyrektywy. Ostoja w znacznej części pokrywa się z OSO „Dolina Pilicy”.

Źródło: Program ochrony środowiska dla powiatu grójeckiego na lata 2013 – 2016 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2017-2020, str. 19

Obszary sieci Natura 2000 zajmują ok. 10 % powierzchni powiatu grójeckiego. Zgodnie z danymi z 2016 roku udział obszarów prawnie chronionych powiatu jest najniższy w porównaniu ze średnią dla województwa mazowieckiego i dla Polski.

Wykres 1 Udział obszarów prawnie chronionych w ogólnej powierzchni w 2016 r.

Źródło: GUS BDL [dostęp 14.08.2017]

Charakterystyczną cechą powiatu grójeckiego jest bogactwo kulturowe, na które składają się zarówno wytwory i osiągnięcia człowieka, jak i elementy przyrodnicze. Stanowią one o walorach danego regionu. Mając na względzie ochronę zabytków i dziedzictwa kulturowo powstał Program opieki nad zabytkami w powiecie grójeckim na lata 2015-2018. Na terenie powiatu znajdują się znaczne zasoby dziedzictwa kulturowego, które są zróżnicowane w stanie

jakościowym poszczególnych obiektów. Pośród słaby stron w zakresie uwarunkowań dotyczących ochrony zabytków można wskazać na brak miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego – niekontrolowana urbanizacja, degradację krajobrazu kulturowego poprzez nową zabudowę oraz zły stan techniczny zabytkowych obiektów mieszkalnych – zabudowa komunalna. Z kolei - do mocnych stron zaliczyć należy dużą ilość obiektów zabytkowych i ich różnorodność tworząca bogate źródło dziedzictwa kulturowego, jak również znaczne rozpoznanie zasobów dziedzictwa kulturowego przez służby konserwatorskie. Znaczna część obiektów zabytkowych oczekuje na rewitalizację i włączenie do zbioru trwałych dziedzictwa kulturowego, a tym samym powiększenia atrakcyjności powiatu grójeckiego. Kierunki działań i zadań określonych w Programie, posłużyć mają obok zachowania posiadanego zasobu dziedzictwa kulturowego, szeroko pojętej współpracy dla poprawy jego stanu i zachowania dla przyszłych pokoleń.

Głównym kierunkiem dominującej w powiecie produkcji rolnej są sady, które zajmują 40 tys. ha. Średnia produkcja jabłek kształtuje się na poziomie 700-800 tysięcy ton, czyli ok. 40% produkcji krajowej. Kultura sadownicza w powiecie wyznacza kierunki rozwoju tego regionu, jest nadrzędnym miejscem zatrudnienia mieszkańców powiatu. Większość ludzi zatrudniona jest właśnie w sadownictwie, dlatego powiat charakteryzuje się niską stopą bezrobocia. Jednakże zauważa się problem zatrudniania pracowników sezonowych „na czarno”, dobrze rozwinięta jest „szara strefa”. Wysokie koszty zatrudniania pracowników zmuszają przedsiębiorców do zatrudniania pracowników sezonowych w sposób niesformalizowany. Założyć więc można, że gdyby zatrudnione przy zbiorach osoby zostały zarejestrowane jako pracujący, oficjalne bezrobocie byłoby jeszcze niższe.

Tradycyjna gospodarka powiatu grójeckiego nie stoi w sprzeczności z działaniami gospodarczymi podejmowanymi w obszarze turystyki, co więcej atrakcyjne jego położenie i wybitne nie raz dziedzictwo kultury narodowej, wciąż dostępne dla zwiedzających zwiększają szanse powiatu na sukces przedsięwzięć turystycznych. Głównymi obszarami atrakcyjności turystycznej powiatu grójeckiego są doliny rzeki Pilicy (południowa granica gmin: Nowe Miasto nad Pilicą, Mogielnica i Warka) oraz rezerваты przyrody zlokalizowane w gminach Belsk Duży, Pniewy, Grójec, Mogielnica. Na terenie powiatu grójeckiego znajduje się szereg obiektów wpisanych do rejestru zabytków. Są to obiekty sakralne, stanowiska archeologiczne, zabytki przemysłowe oraz szereg zespołów dworsko-parkowych i pałacowych.

Należy zaznaczyć, że w *Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego* odnotowano potrzebę tworzenia pozarolniczych miejsc pracy poprzez wspieranie małych i średnich przedsiębiorstw specjalizujących się w obsłudze ruchu turystycznego i agroturystyce oraz założono rozwój funkcji turystyczno-wypoczynkowych poprzez wykorzystanie walorów przyrodniczo-krajobrazowych i historyczno-kulturowych, którymi dysponują wszystkie gminy powiatu grójeckiego. Na terenie powiatu istnieją warunki dla rozwoju gospodarstw agroturystycznych. Działalność agroturystyczna zaczyna rozwijać się w gminie Nowe Miasto nad Pilicą, która posiada ciekawe walory przyrodnicze i krajobrazowe.

Istniejące na terenie powiatu strefa bazy turystycznej (hotele, trasy piesze i rowerowe), a także obiekty zabytkowe i muzea inicjują przygotowanie ofert turystycznych dla różnorodnych odbiorców. Tendencje światowe wskazują, że w turystyce odchodzi się od modelu polegającego na zwiedzaniu zabytków na rzecz udziału turystów w lokalnych imprezach. W związku z tym wydaje się celowe promowanie lokalnych imprez kulturalno-rozrywkowych nawiązujących do specyfiki gospodarki powiatu, tj. „Święto kwitnących jabłoni”, „Piknik w błędowskich sadach”,

„Owocobranie”, „Noc świętojańska”, „Wiosna Mogielnicka” i wiele innych. Generalnie południowa część powiatu jest bardziej predysponowana pod względem walorów krajobrazowych i przyrodniczych do rozwoju turystyki polegającej na obcowaniu uczestników z pięknem przyrody. Część północna powiatu ma dużą szansę przyciągnięcia turystów na różnego rodzaju festyny związane z sadownictwem.

Powiat grójecki jest również atrakcyjny pod względem turystycznym. Obszar atrakcyjności turystycznej to przede wszystkim dolina Pilicy wzdłuż południowej granicy powiatu oraz rezerwaty przyrody w centralnej części powiatu w gminach: Belsk Duży, Pniewy, Grójec, Mogielnica. Istotnym elementem promocji powiatu oraz warunkiem ochrony zabytków są szlaki turystyczne. Na terenie powiatu grójeckiego funkcjonuje kilka ich rodzajów. Usytuowane są głównie na terenach będących obszarami atrakcyjności turystycznej (cieki wodne, rezerwaty przyrody, zabytki). Do najważniejszych szlaków turystycznych rowerowych zaliczyć można:

- **Szlak główny Krainy Jeziorki** (szlak czerwony) Osuchów (gm. Mszczonów), gminy: Pniewy, Grójec, Prażmów, Tarczyn, Piaseczno, Konstancin-Jeziorna, aż do ujścia Jeziorki na Wiśle - 77,8 km. Szlak wymagający ze względu na duże odległości, urozmaicony pod kątem nawierzchni. Bardzo malowniczy – podzielony na kilka odcinków, nadaje się do turystyki rodzinnej. Trasa odpowiednia na rower trekkingowy lub górski, chociaż jest sporo odcinków asfaltowych, nadających się na rower szosowy. Osuchów – Wygnanka – Cychry – Przykory – Jeziorka – Przęsławice – Kocerany – Głuchów – Kośmin – Mirowice – Parcele Duże – Prace Duże – Łoś – Zalesie Górne – Żabieniec – Konstancin Jeziorna – Obory – Gassy – Obórki.

- **Szlak Kraski** (szlak żółty) - Łączy się ze szlakiem głównym Krainy Jeziorki w m. Zakrzewska Wola - Pieczyska - Chynów, gdzie dochodzi do Szlaku Rzeki Czarnej - 13 km. Zakrzewska Wola – Gościeńczyce – Marianów – Pieczyska– Wola Pieczyska – Chynów.

- **Szlak Czarnej** (szlak niebieski) - Szlak ciekawy szczególnie dla mieszkańców. Wiedzie wioskami, drogami asfaltowymi, mało uczęszczanymi przez pola, sady oraz wiejskie zabudowania. Michalczew - Budziszyn - Chynów - Sułkowice - Czachówek - Czarny Las - Krępa - 20 km.

-**Szlak do Grójca** (szlak czarny) - Szlak do Grójca, choć bardzo malowniczy, może sprawić nieco kłopotu mniej wprawnemu rowerzyście. Trasa, zwłaszcza na początku, prowadzi słabej jakości leśnymi ścieżkami i polnymi drogami. Przydałby się tutaj rower przełajowy lub górski, zwykły rower szosowy może nie sprostać wymaganiom szlaku. Jeziorka - Grójec - Kośmin, łącznik (szlak czarny) do Rezerwatu Modrzewina - 17 km. Na terenie powiatu powstał również ciekawy szlak wodny kajakowy.

Rysunek 1 Szlaki Wodne na terenie powiatu grójeckiego

Źródło: <http://www.grojec.pl/turystyka/zawartosc/126/>

Szlak wodny Pilicy rozciąga się od Nowego Miasta nad Pilicą do Mniszewa nad Wisłą. Proponowana trasa ma 79 km długości. Na jej przepłynięcie należy przeznaczyć 3 dni. Obejmuje niemal cały mazowiecki odcinek Pilicy. Nowe Miasto nad Pilicą – Gostomia – Tomczyce – Górki, Świdno – Dębnowola – Przybyszew – Adamów-Góry – Białobrzegi – Brzeźce – Most na drodze do Brankowa – Most w Budach Michałowskich – Biała Góra – Warka, Niemojewice – Warka most drogowy – Winiary – Stara Warka – Rozniszew - Ostrołęka – Mniszew. Oprócz szlaków rowerowych i szklaku wodnego w powiecie grójeckim powstało kilka szlaków pieszych:

- Szlak zielony MZ-5201-z WARKA - GÓRA KALWARIA
- Szlak niebieski MZ-5202-n KRĘŻEL – POTYCZ
- Szlak czerwony MZ-5204-c im. Witaliusza Demczuka WARKA – LESIÓW
- Szlak niebieski MZ-5216 DOMANIEWICE – NOWE MIASTO nad PILICĄ

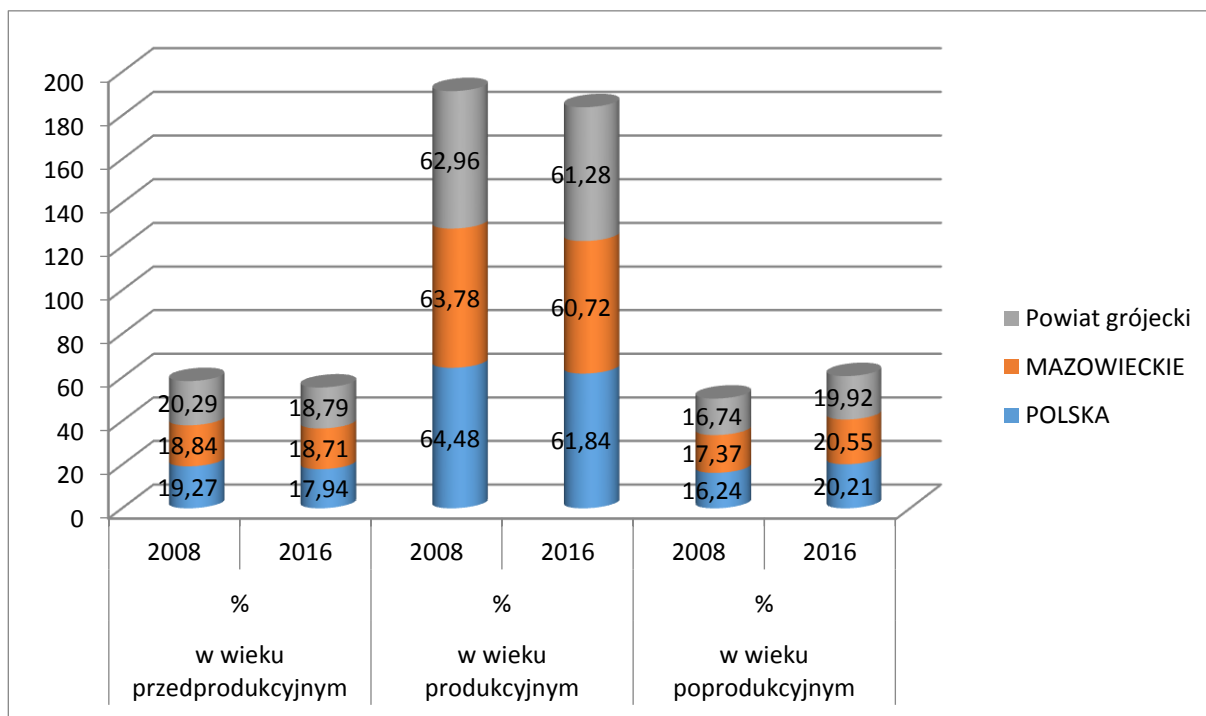
Bogata oferta turystyczna daje duże możliwości rozwojowe dla powiatu grójeckiego, który wpływa pozytywnie na rozwój regionu. Usytuowanie powiatu w pobliżu dużych aglomeracji miejskich daje większe możliwości rozwojowe strefy turystycznej, a co za tym idzie noclegowej i komercyjnej. Bogactwo szlaków turystycznych przyciąga co roku tysiące miłośników pieszych, wodnych i rowerowych wycieczek. Zwiększają się wówczas wpływy do budżetu gmin, a to pociąga za sobą nieustanny rozwój infrastrukturalny i społeczny regionu.

Demografia

Zasoby ludzkie stanowią jeden z podstawowych czynników przyciągających kapitał zagraniczny i wzmacniających lokalną gospodarkę. Powiat zamieszkuje 98 559 mieszkańców. Z tego 50,8% stanowią kobiety (50.095), a mężczyźni stanowią 49,2% populacji (48.464). W latach 2002-2016 liczba mieszkańców zmalała o 7,8%. Mieszkańcy powiatu grójeckiego są jeszcze relatywnie młodym społeczeństwem (najwyższy wskaźnik odsetka osób w wieku przedprodukcyjnym w porównaniu z województwem i krajem w 2016 roku), ale widoczne są postępujące procesy starzenia. Pod kątem osób w wieku produkcyjnym odsetek spada na przestrzeni lat dla wszystkich analizowanych obszarów, jednakże w powiecie grójeckim jest nieco niższy, niż dane

dla kraju i nieco wyższy w porównaniu z danymi dla województwa mazowieckiego. Zwiększa się natomiast odsetek osób w wieku poprodukcyjnym, jednakże w 2016 roku odsetek ten był najniższy dla powiatu grójeckiego w porównaniu z województwem i krajem.

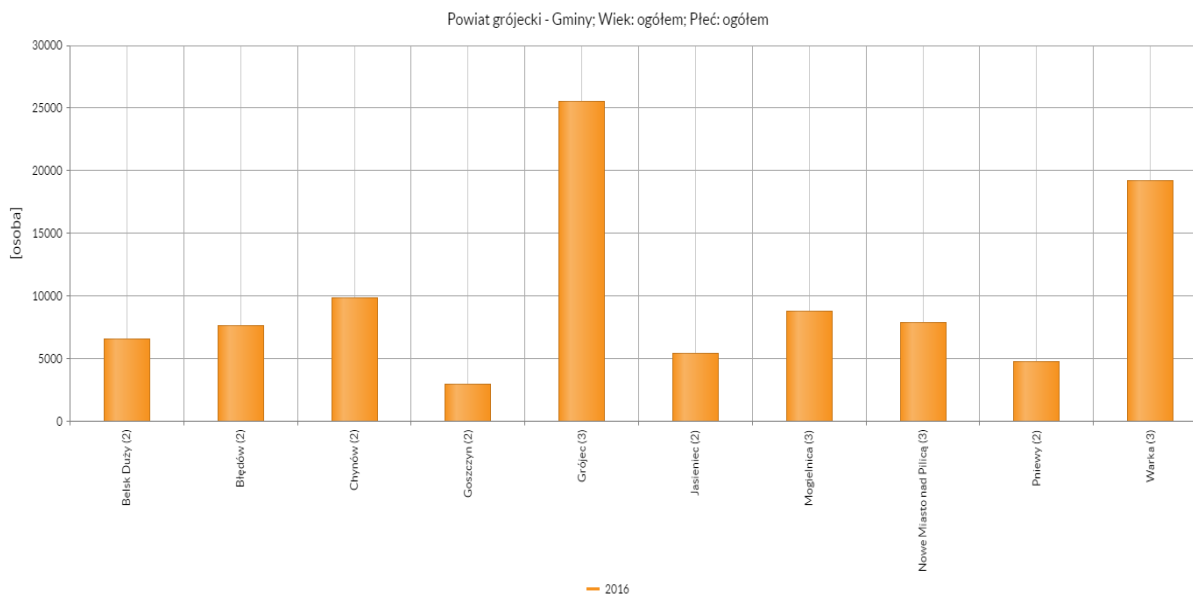
Wykres 1 Struktura ludności wg grup wieku ludności w latach 2008 i 2016

Źródło: GUS BDL [dostęp 20.08.2017]

Najwięcej osób w powiecie zamieszkuje Gminę Grójec (25.544 osób), gdzie w samym mieście jest 16.573 mieszkańców oraz Gminę Warka (19.239 osób), gdzie liczba mieszkańców w samej Warce wynosi 11.860 osób. Najmniej natomiast zamieszkuje Gminę Goszczyn (2.992 osoby) i Gminę Pniewy (4.750 mieszkańców). Poniżej przedstawiono wykres ludności w poszczególnych gminach w powiecie.

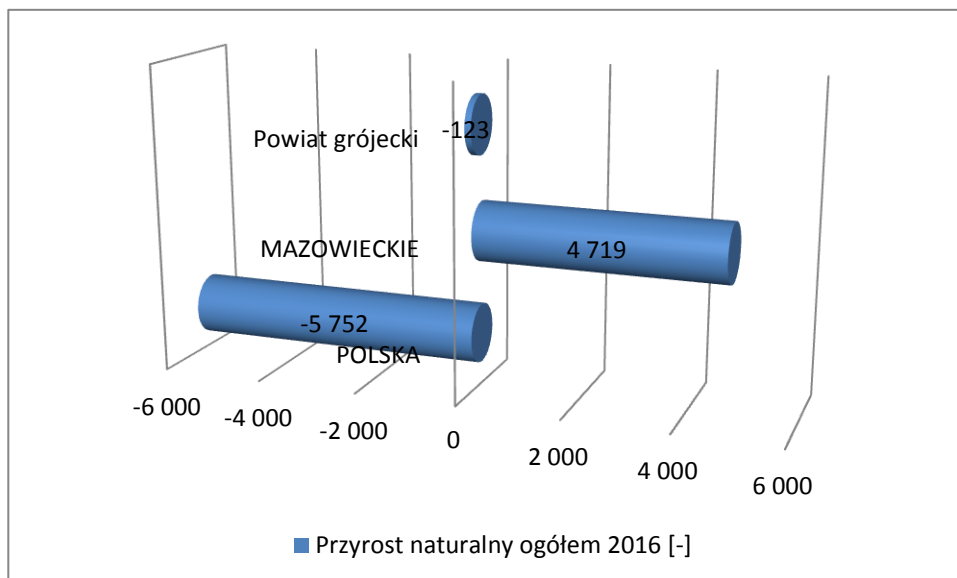
Wykres 2 Liczba ludności w powiecie grójeckim w podziale na gminy w powiecie

Źródło: GUS BDL [dostęp 31.08.2017]

Jak wskazuje poniższy wykres powiat grójecki charakteryzuje się ujemnym przyrostem naturalnym, co jest odzwierciedleniem tendencji ogólnopolskiej, natomiast pod tym względem wypada źle na tle całego województwa mazowieckiego. Przyczynić się to może pośrednio do braku w przyszłości na terenie powiatu osób w wieku produkcyjnym, a tym samym trudności w znalezieniu miejscowych pracowników.

Wykres 3 Ruch naturalny ludności w 2016 r.

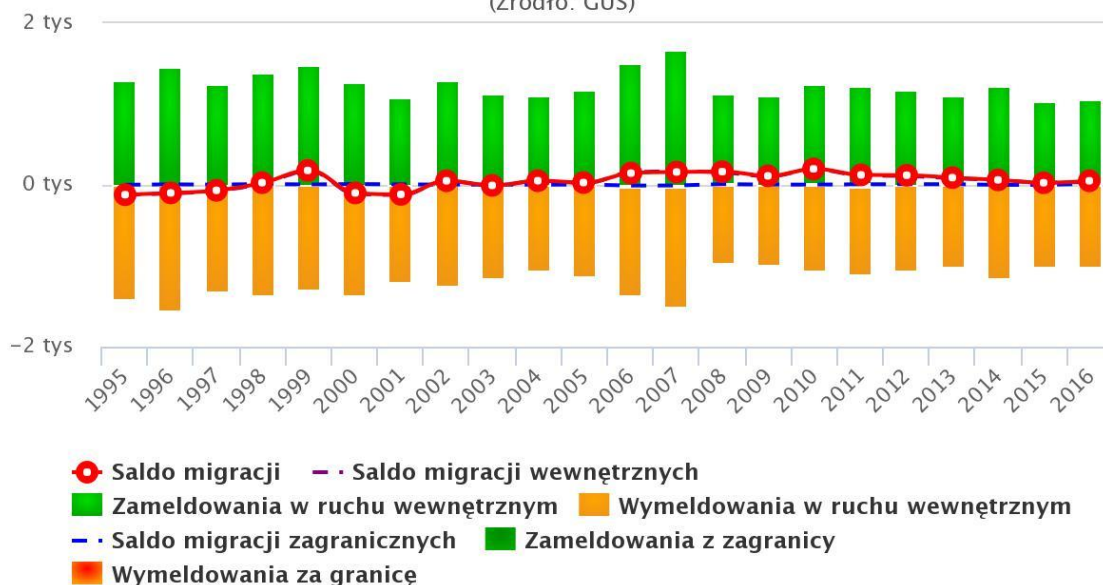
Źródło: GUS BDL [dostęp 21.08.2017]

W 2016 roku zarejestrowano 1038 zameldowań w ruchu wewnętrznym oraz 1 002 wymeldowań, w wyniku czego saldo migracji wewnętrznych wynosi dla powiatu grójeckiego 36. W tym samym roku 19 osób zameldowało się z zagranicy oraz zarejestrowano 4 wymeldowań za granicę - daje to saldo migracji zagranicznych wynoszące 15.

Wykres 4 Migracje w powiecie grójeckim w 2016 r.

Migracje na pobyt stały w latach 1995–2016 powiecie grójeckim

(Źródło: GUS)

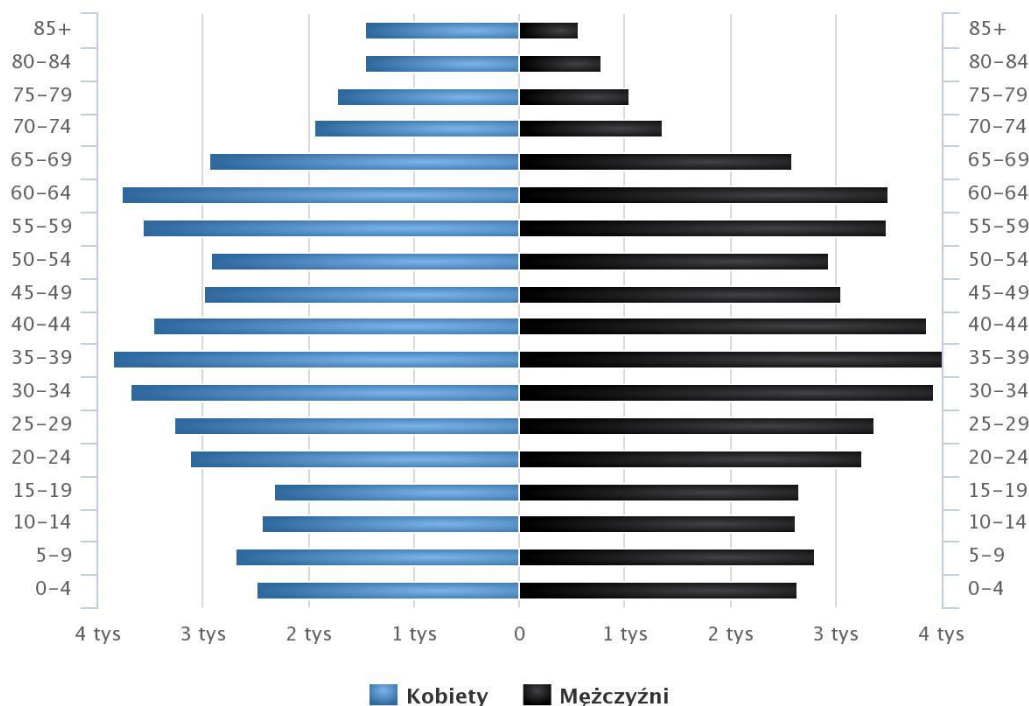
Źródło: http://www.polskawliczbach.pl/powiat_grojecki#ixzz4y98PRszG

Średni wiek mieszkańców wynosi 40,9 lat i jest porównywalny do średniego wieku mieszkańców województwa mazowieckiego oraz porównywalny do średniego wieku mieszkańców całej Polski.

Wykres 5 Mieszkańcy w powiecie grójeckim w 2016 r.

Piramida wieku mieszkańców powiatu grójeckiego, 2016

(Źródło: GUS)

www.polskawliczbach.pl

Źródło: http://www.polskawliczbach.pl/powiat_grojecki#ixzz4y98PRszG

Poziom wykształcenia

23 977 mieszkańców powiatu grójeckiego jest w wieku potencjalnej nauki (3-24 lata) (w tym 11 567 kobiet oraz 12 410 mężczyzn). Według Narodowego Spisu Powszechnego z 2011 roku 13,1% ludności posiada wykształcenie wyższe, 2,3% wykształcenie policealne, 11,5% średnie ogólnokształcące, a 17,9% średnie zawodowe. Wykształceniem zasadniczym zawodowym legitymuje się 23,5% mieszkańców powiatu grójeckiego, gimnazjalnym 5,1%, natomiast 24,9% podstawowym ukończonym. 1,8% mieszkańców zakończyło edukację przed ukończeniem szkoły podstawowej. W porównaniu do średniej krajowej mieszkańcy powiatu grójeckiego mają znacznie niższy poziom wykształcenia. Wśród kobiet mieszkających w powiecie grójeckim największy odsetek ma wykształcenie podstawowe ukończone (25,9%) oraz zasadnicze zawodowe (17,5%). Mężczyźni najczęściej mają wykształcenie zasadnicze zawodowe (29,7%) oraz podstawowe ukończone (23,8%).

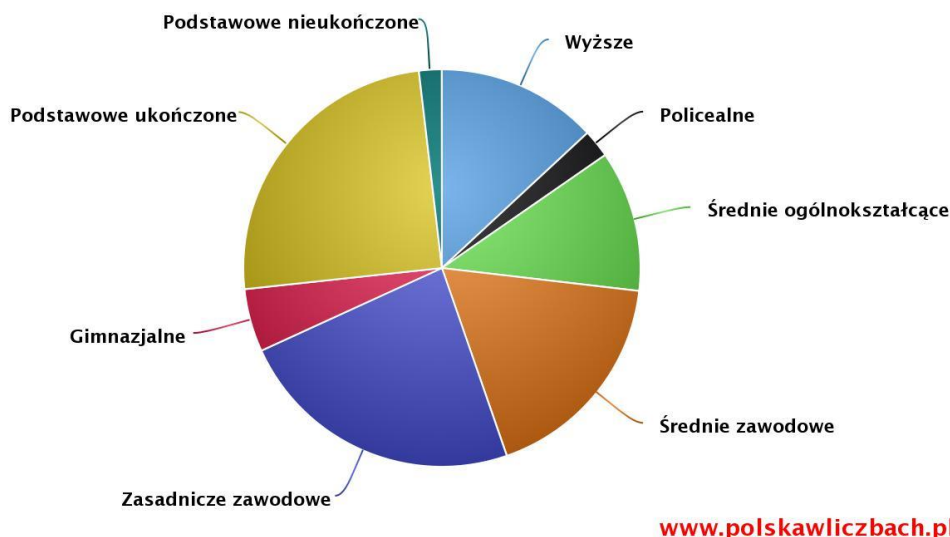
17,5% mieszkańców powiatu grójeckiego w wieku potencjalnej nauki (3-24 lata) zalicza się do przedziału 3-6 lat - wychowanie przedszkolne (17,9% wśród dziewcząt i 17,2% wśród chłopców). Na tysiąc dzieci w wieku przedszkolnym 893 uczęszcza do placówek wychowania przedszkolnego. Na jedno miejsce w placówce wychowania przedszkolnego przypada 1,41 dzieci w wieku przedszkolnym.

W grupie wiekowej 3-24 lata na poziomie podstawowym (7-12 lat) kształcą się 27,2% ludności (27,2% wśród dziewcząt i 27,2% wśród chłopców). Na 1 oddział w szkołach podstawowych przypada 16 uczniów. Współczynnik skolaryzacji brutto (Stosunek wszystkich osób uczących się w szkołach podstawowych do osób w wieku 7-12 lat) wynosi 93,48.

Wykres 6 Wykształcenie w powiecie grójeckim w 2011 r.

Poziom wykształcenia – powiat grójecki

(Źródło: Narodowy Spis Powszechny 2011)

www.polskawliczbach.pl

Źródło: http://www.polskawliczbach.pl/powiat_grojecki#ixzz4y98PRszG

Wśród mieszkańców w wieku potencjalnej nauki 11,9% zalicza się do przedziału 13-15 lat - kształcenie na poziomie gimnazjalnym (11,7% wśród dziewcząt i 12,2% wśród chłopców). Na 1 oddział w szkołach gimnazjalnych przypada 20 uczniów. Współczynnik skolaryzacji brutto (Stosunek wszystkich osób uczących się w szkołach gimnazjalnych do osób w wieku 13-15 lat) wynosi 100,59.

W grupie wiekowej 3-24 lata na poziomie ponadgimnazjalnym (16-18 lat) kształcą się 12,1% mieszkańców (11,8% wśród dziewcząt i 12,4% wśród chłopców). Na 1 oddział w szkołach ogólnokształcących przypada 3 uczniów. 19 uczniów przypada na oddział w szkołach średnich zawodowych i artystycznych. W przedziale wiekowym odpowiadającym edukacji w szkołach wyższych (19-24 lat) znajduje się 31,2% mieszkańców powiatu grójeckiego w wieku potencjalnej nauki (31,3% kobiet i 31,0% mężczyzn).

Oświata w powiecie

Dla rozwoju powiatu ważny jest wysoki poziom kapitału ludzkiego. Wpływ na kształtowanie kapitału ludzkiego ma przede wszystkim edukacja, zarówno ta formalna w szkołach, jak i poza formalną podczas zajęć pozaszkolnych – kursów, szkoleń. Infrastruktura edukacyjna w powiecie grójeckim jest dobrze rozwinięta. Liczba dzieci objętych opieką w przedszkolach w powiecie jest prawie dwu i półkrotnie większa niż w 2008 roku. Natomiast przyrost wskaźnika względem roku 2008 r. jest podobny w odniesieniu do przyrostu jaki odnotowało województwo i kraj. Poniżej zaprezentowano współczynniki skolaryzacji brutto w odniesieniu do funkcjonujących placówek oświatowych w powiecie grójeckim.

Przedszkola i punkty przedszkolne:

Wykres 7 Dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego na 1 tys. dzieci w wieku 3-5 lat

Powiat

893,0

Mazowieckie

896,0

Kraj

842,0

Źródło: GUS, 31.12.2015

Szkoły Podstawowe:

Wykres 8 Stosunek wszystkich osób uczących się w szkołach podstawowych do osób w wieku 7-12 lat

pow. grójecki

93,48

Mazowieckie

93,91

Cały kraj

90,94

Źródło: GUS, 31.12.2015

Szkoły gimnazjalne:

Wykres 9 Stosunek wszystkich osób uczących się w szkołach podstawowych do osób w wieku 7-12 lat

pow. grójecki

100,59

woj. mazowieckie

102,81

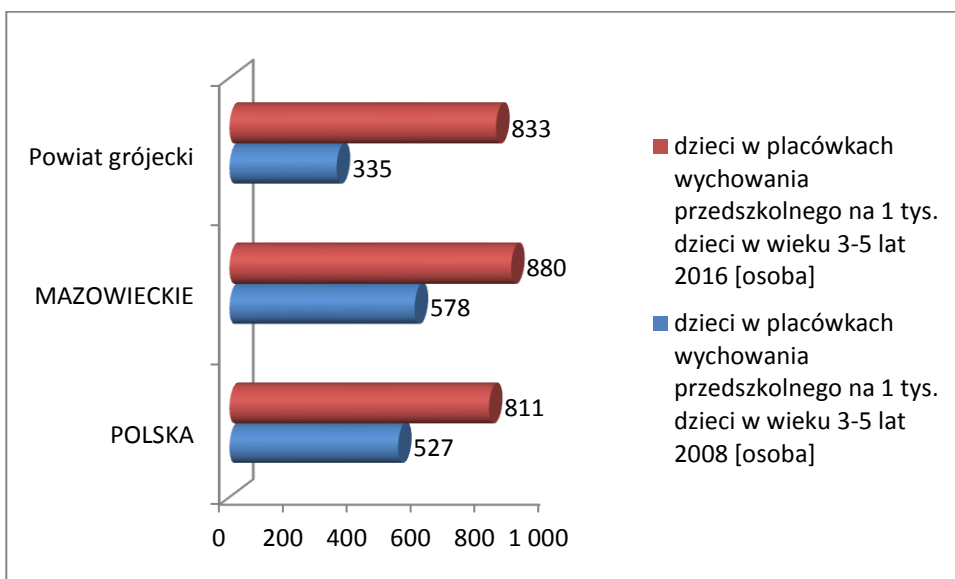
Kraj

98,90

Źródło: GUS, 31.12.2015

Dane wskazują, że na przestrzeni lat znacznie zwiększyła się liczba dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym w powiecie grójeckim. Analizy terenowe pokazują, że przedszkola i żłobki potrzebne są w mieście, tam brakuje miejsc, a na wsiach pozostają wolne miejsca.

Wykres 10 Dzieci objęte edukacją przedszkolną na 1 tys. dzieci w wieku od 3 do 5 lat w 2008 i 2016 roku

Źródło: GUS BDL [dostęp 21.08. 2017]

Szkoły ponadgimnazjalne:

Na terenie powiatu grójeckiego istnieje dostęp do następujących placówek oświaty:

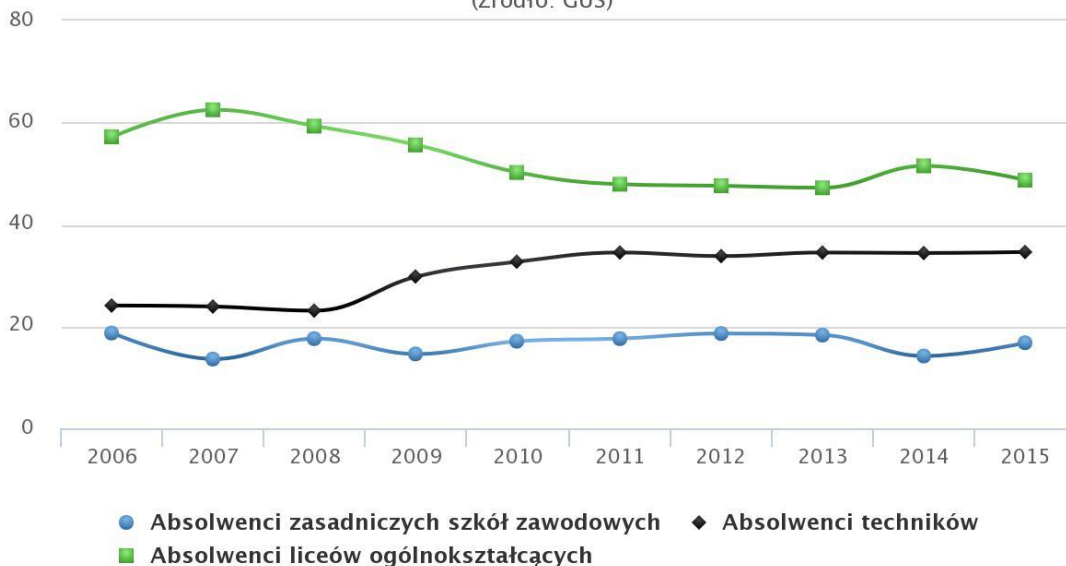
- Niepubliczne Ponadgimnazjalne Liceum Ogólnokształcące dla Dorosłych - zaoczne w Grójcu
- Niepubliczna Zaoczna Policealna Szkoła Technik BHP w Grójcu
- Niepubliczna Zaoczna Policealna Szkoła Turystyki Wiejskiej w Grójcu
- Psychologiczno -Pedagogiczna w Grójcu
- Niepubliczne Technikum Zawodowe w Nowym Mieście nad Pilicą ZDZ w Kielcach
- Centrum Kształcenia Zawodowego w Nowym Mieście nad Pilicą ZDZ w Kielcach
- Niepubliczna Rzemieślnicza Szkoła Zawodowa Powiatowego Cechu Rzemieślników i Przedsiębiorców w Grójcu
- Towarzystwa Wiedzy Powszechnej w Grójcu
- Niepubliczne Technikum w Grójcu
- Niepubliczne Liceum Ogólnokształcące dla Dorosłych
- Niepubliczna Szkoła Policealna w Grójcu
- Centrum Rozwoju Edukacji Pozaszkolnej (funkcjonuje od 01.03.2013 r.)
- Niepubliczna Placówka Kształcenia Ustawicznego w Grójcu (funkcjonuje od 02.01.2003 r.)
- Centrum Szkoleń Specjalistycznych- Niepubliczna Placówka Kształcenia Ustawicznego (funkcjonuje od 01.03.2014 r.)
- Liceum Ogólnokształcące dla Dorosłych
- Liceum Ogólnokształcące w Nowym Mieście nad Pilicą
- Liceum Ogólnokształcące w Mogielnicy.

Z oferty edukacyjnej mogą skorzystać nie tylko absolwenci szkół podstawowych i gimnazjalnych, ale również osoby dorosłe korzystając z usług kształcenia ustawicznego.

Wykres 11 Absolwenci szkół ponadgimnazjalnych w powiecie grójeckim

Absolwenci szkół ponadgimnazjalnych w powiecie grójeckim w latach 2006 – 2015

(Źródło: GUS)

www.polskawliczbach.pl

Źródło: http://www.polskawliczbach.pl/powiat_grojecki#ixzz4y98PRszG

Oprócz szkół ponadgimnazjalnych w powiecie prowadzone są poradnie psychologiczno-pedagogiczne oraz ośrodek szkolno-wychowawczy. W powiecie prowadzonych jest szereg placówek kształcenia o charakterze niepublicznym. Należą do nich szkoły podstawowe i ponadpodstawowe, a także szkoły dla dorosłych.

Tabela 2 Wykaz szkół i placówek oświatowych podległych powiatowi grójeckiemu

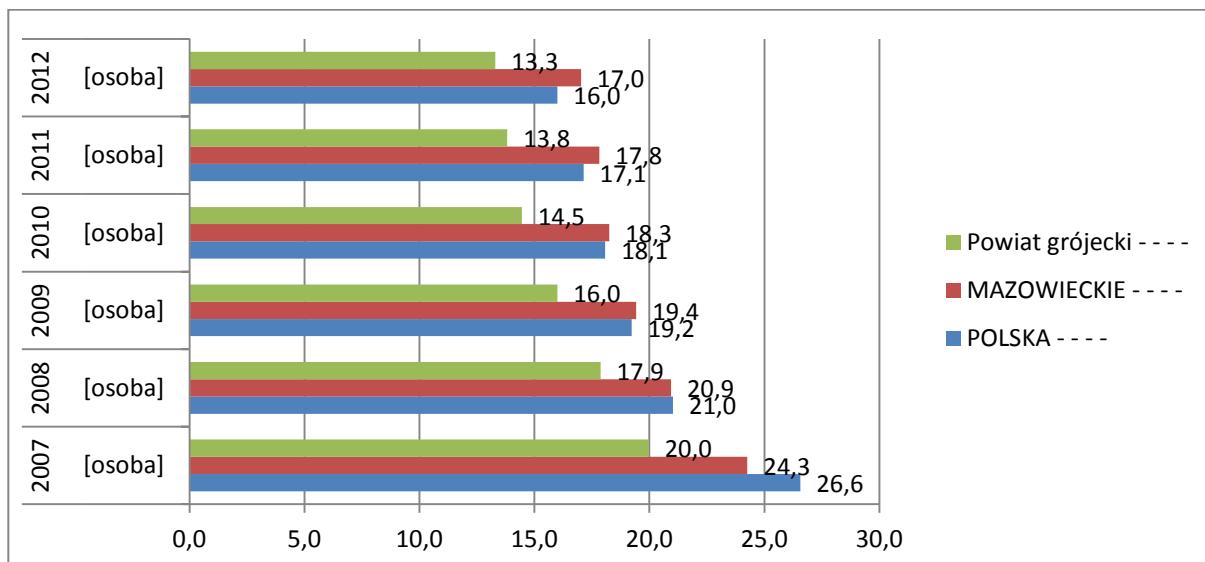
Lp.	Szkoła	Adres
1	Liceum Ogólnokształcące im. Piotra Skargi Grójec	ul. Poświętne 17 05-600 Grójec
2	Liceum Ogólnokształcące im. Piotra Wysockiego Warka	ul. Warszawska 45 05-660 Warka
3	Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych im. Armii Krajowej Obwodu Głuszec – Grójec Grójec	ul. Piotra Skargi 12 05-600 Grójec
4	Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych im. W. Witosa Jasieniec	ul. Czerska 1 05-604 Jasieniec
5	Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych im. 1 Pułku Lotnictwa Myśliwskiego „Warszawa” Warka	ul. Obwodowa 2 05-660 Warka
6	Centrum Kształcenia Zawodowego i Ustawicznego w Nowej Wsi	Nowa Wieś 70A 05-660 Warka

7	Zespół Szkół Specjalnych im. ks. J. Twardowskiego Grójec	ul. Polna 17 05-600 Grójec
8	Specjalny Ośrodek Szkolno – Wychowawczy im. Matki Wincenty Jadwigi Jaroszewskiej Jurki	Jurki 32 05-652 Pniewy
9	Specjalny Ośrodek Szkolno – Wychowawczy im. Świętego Franciszka z Asyżu Nowe Miasto nad Pilicą	Pl. O. H. Koźmińskiego 9 26-420 Nowe Miasto nad Pilicą
10	Poradnia Psychologiczno – Pedagogiczna Grójec	ul. Laskowa 8 05-600 Grójec
11	Poradnia Psychologiczno – Pedagogiczna Warka	ul. Grójecka 11 05-660 Warka

Na terenie powiatu grójeckiego funkcjonują dwa Warsztaty Terapii Zajęciowej dla osób niepełnosprawnych – w Grójcu (Warsztat Terapii Zajęciowej Przy Parafii Miłosierdzia Bożego) i w Warce (Warsztat Terapii Zajęciowej Przy Stowarzyszeniu na Rzecz Dzieci i Osób Niepełnosprawnych „Tęcza”). Głównym założeniem działania tych jednostek jest rehabilitacja zawodowa uczestników. Warsztat Terapii Zajęciowej jest placówką pobytu dziennego. Warsztat aktywnie wspomaga proces rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych, przede wszystkim stwarza osobom niepełnosprawnym niezdolnym do podjęcia pracy możliwość rehabilitacji w zakresie pozyskania lub przywracania umiejętności niezbędnych do podjęcia zatrudnienia, rozwija umiejętności wykonywania czynności życia codziennego, oraz zaradności osobistej; przygotowuje do życia w środowisku społecznym, w szczególności poprzez rozwój umiejętności planowania i komunikowania się, dokonywania wyborów i decydowania o swoich prawach oraz poprzez rozwój innych umiejętności niezbędnych w niezależnym życiu.

Poza ogólnym wykształceniem dla pracodawców bardzo ważne są dodatkowe umiejętności pracowników. Do kluczowych umiejętności pracodawcy zaliczają prawo jazdy, umiejętność posługiwania się komputerem oraz znajomość języków obcych. W dobie społeczeństwa informacyjnego umiejętność posługiwania się komputerem oraz znajomość technologii teleinformacyjnych jest kluczowym wyzwaniem dla szkół wszystkich typów. Niezbędne jest zatem odpowiednie wyposażenie pracowni komputerowych w szkołach. Wskaźnikiem mówiącym o stanie doposażenia w niezbędną infrastrukturę jest liczba uczniów przypadająca na jeden komputer z dostępem do Internetu szerokopasmowego. Na tle województwa mazowieckiego i kraju powiat grójecki wypada bardzo podobnie. W powiecie na 1 komputer przypada ponad 13 osób, podczas gdy średnia dla kraju wynosi 16 osób, a dla województwa 17 osób. Od 2008 roku zmniejszyła się liczba osób przypadająca na 1 komputer. Poziom doposażenia względem ostatnich lat niemalże nie uległ zmianie, również w grupach referencyjnych nie nastąpiła znaczna poprawa wskaźnika.

Wykres 12 Liczba uczniów szkół podstawowych i gimnazjów przypadająca na 1 komputer z dostępem do szerokopasmowego Internetu

Źródło danych: GUS BDL [dostęp 21.06.2017]

Kultura i rekreacja

Na terenie powiatu grójeckiego działają miejskie i gminne domy kultury, które są głównymi placówkami organizującymi życie kulturalne w swoich miejscowościach. Mieszkańcy gmin, bez względu na wiek, spotykają się tam w celach uczestnictwa w szeroko pojętej kulturze oraz dla rozwijania swoich zdolności artystycznych. Wiele ośrodków kultury organizuje cykliczne imprezy kulturalne i rozrywkowe, które stanowią stały ich repertuar, przygotowuje obchody świąt narodowych. W gminach nieposiadających ośrodków kultury funkcje te spełniają szkoły oraz placówki oświatowe. Wśród wydarzeń animowanych organizowanych przez ośrodki znajdują się także działania o charakterze ponadlokalnym oraz regionalnym. Oprócz wspólnych zagadnień każdy ośrodek posiada własną specyfikę i wyróżnia się ciekawymi formami działalności. Starostwo Powiatowe w Grójcu posiada prężnie działającą jednostkę kultury, którą jest Muzeum im. Kazimierza Pułaskiego w Warce. Muzeum od początku swojego istnienia organizuje imprezy o charakterze kulturalnym, patriotycznym i naukowym.

Koncerty jazzowe, poezji śpiewanej, muzyki klasycznej, wieczory autorskie, organizacji i partnerstwo w działaniach naukowych i popularno-naukowych takich jak konferencje czy publikacja wydawnictw, organizacja wystaw czasowych z zakresu historii i sztuki oraz przede wszystkim organizacja przedsięwzięć odwołujących się do pielęgnowania tradycji po osobie patrona, jak i wielowiekowej spuścizny lokalnej, która swoim wymiarem często przeplata się z problematyką ogólnonarodową. Działania te składają się na bogatą ofertę kulturalną wareskiego muzeum. Imprezą kulturalną organizowaną przez Starostwo Powiatowe w Grójcu są Dożynki Powiatu Grójeckiego, podczas których promowane są zwyczaje, tradycja i kultura powiatu i twórczości ludowej, a także tradycje kulinarne tj. popularyzacja tradycyjnych potraw wśród mieszkańców powiatu. Podczas Dożynek Powiatowych prezentowane są w szczególności stoiska ze sztuką ludową. Do innych działających w powiecie instytucji kulturalnych o znaczeniu ponad lokalnym można zaliczyć:

- Grójecki Ośrodek Kultury
- Muzeum regionalne w Nowym Mieście n. Pilicą
- Muzeum Błogosławionego o. Honorata Koźmińskiego, przy Klasztorze o.o. Kapucynów w Nowym Mieście n. Pilicą
- Dworek na Długiej w Warce

- Ogród rzeźbiarski Franciszka Strynkiewicza i Barbary Bieniulis-Strynkiewicz - Pracownia rzeźby plenerowej w Mogielnicy

Do wiodących ośrodków sportowych zalicza się:

- Ośrodek kultury, sportu i wypoczynku w Warce. W skład kompleksu wchodzi: hala sportowa (1000 miejsc siedzących), siłownia, strzelnica pneumatyczna, korty tenisowe, 3 boiska sportowe; sale: imprez, konferencyjna i plastyczna, basen pływacki 25 x 12,5 m, niecka rekreacyjna wykonana z biczami wodnymi i masażem podwodnym, szatnie, bufet, galeria;
- Grójecki Ośrodek Sportu (wraz z krytą pływalnią "Wodnik")
- Kompleks obiektów sportowych przy Publicznej Szkole Podstawowej w Mogielnicy.

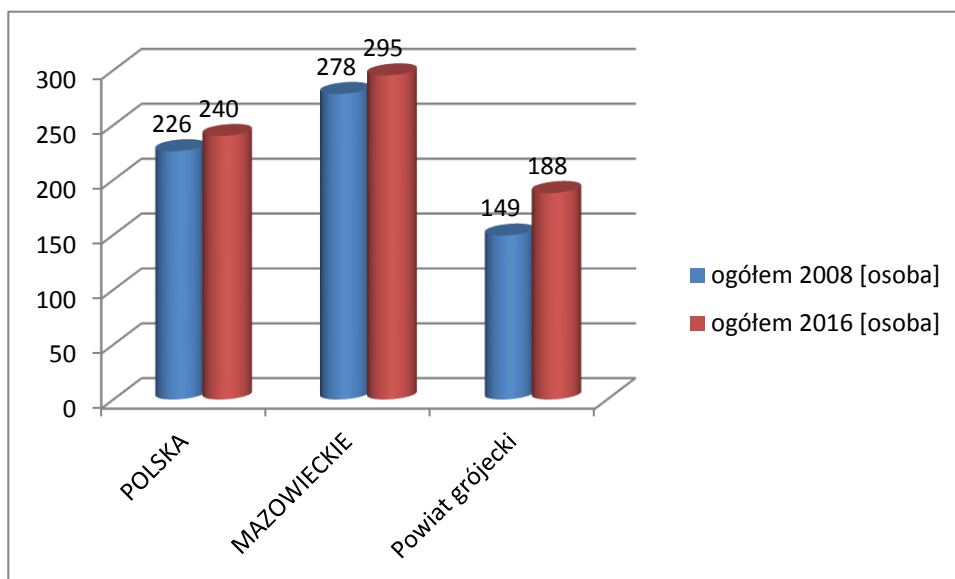
Większość imprez o zasięgu ponadlokalnym, które odbywają się na terenie Powiatu Grójeckiego nawiązuje do tradycji sadownictwa. Przykładowo można wskazać na takie wydarzenia jak, w styczniu tradycyjnie odbywają się Ogólnopolskie Spotkania Sadowników, mające charakter konferencji naukowych; w maju Grójec obchodzi Święto Kwitnącej Jabłoni, w lipcu odbywa się Piknik w Błędowskich Sadach, a w listopadzie Owocobranie w Warce (sesje naukowe, imprezy artystyczne).

Jak widać życie kulturalno-sportowe w powiecie grójeckim jest realizowane na wysokim poziomie. Szereg imprez o charakterze lokalnym i ponadregionalnym przyciąga wielu turystów i miłośników kultury i tradycji ludowych. Organizowane imprezy sadownictwa przyciągają z roku na rok coraz to szerszą gamę turystów. To powoduje zwiększenie zainteresowania powiatem grójeckim, jak również podniesienie jego konkurencyjności w województwie.

Rynek pracy

W powiecie grójeckim na 1000 mieszkańców pracuje 188 osób. Jest to znacznie mniej od wartości dla województwa mazowieckiego oraz znacznie mniej od wartości dla Polski. Wartość wskaźnika jest niska w odniesieniu do wartości dla województwa (295) i kraju (240). Można zauważyć, że wzrosła liczb pracujących na 1000 mieszkańców w powiecie grójeckim, co jest również tendencją ogólnopolską.

Wykres 13 Liczba osób pracujących na 1000 mieszkańców

Źródło: US BDL [dostęp 21.08.2017]

49,7% wszystkich pracujących ogółem stanowią kobiety, a 50,3% mężczyźni. Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w powiecie grójeckim wynosi 4 133,21 PLN, co odpowiada 96.30% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia brutto w Polsce.

Wśród aktywnych zawodowo mieszkańców powiatu grójeckiego 11 429 osób wyjeżdża do pracy do innych gmin, a 6 094 pracujących przyjeżdża do pracy spoza gminy - tak więc saldo przyjazdów i wyjazdów do pracy wynosi -5 335. 50,2% aktywnych zawodowo mieszkańców powiatu grójeckiego pracuje w sektorze rolniczym (rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo), 20,0% w przemyśle i budownictwie, a 11,2% w sektorze usługowym (handel, naprawa pojazdów, transport, zakwaterowanie i gastronomia, informacja i komunikacja) oraz 1,4% pracuje w sektorze finansowym (działalność finansowa i ubezpieczeniowa, obsługa rynku nieruchomości).

Tabela 3 Pracujący według sektorów ekonomicznych w powiecie grójeckim w podziale na płeć

Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	
Kobiety – 48%	Mężczyźni – 52,3%
Przemysł i budownictwo	
Kobiety – 11,6%	Mężczyźni – 27,7%
Handel, naprawa pojazdów, transport, zakwaterowanie i gastronomia, informacja i komunikacja	
Kobiety – 11,6%	Mężczyźni – 10,9%
Działalność finansowa i ubezpieczeniowa, obsługa rynku nieruchomości	
Kobiety – 2%	Mężczyźni – 0,9%
Pozostałe	
Kobiety – 26,8%	Mężczyźni – 8,2%

Źródło: GUS, 31.XII.2015

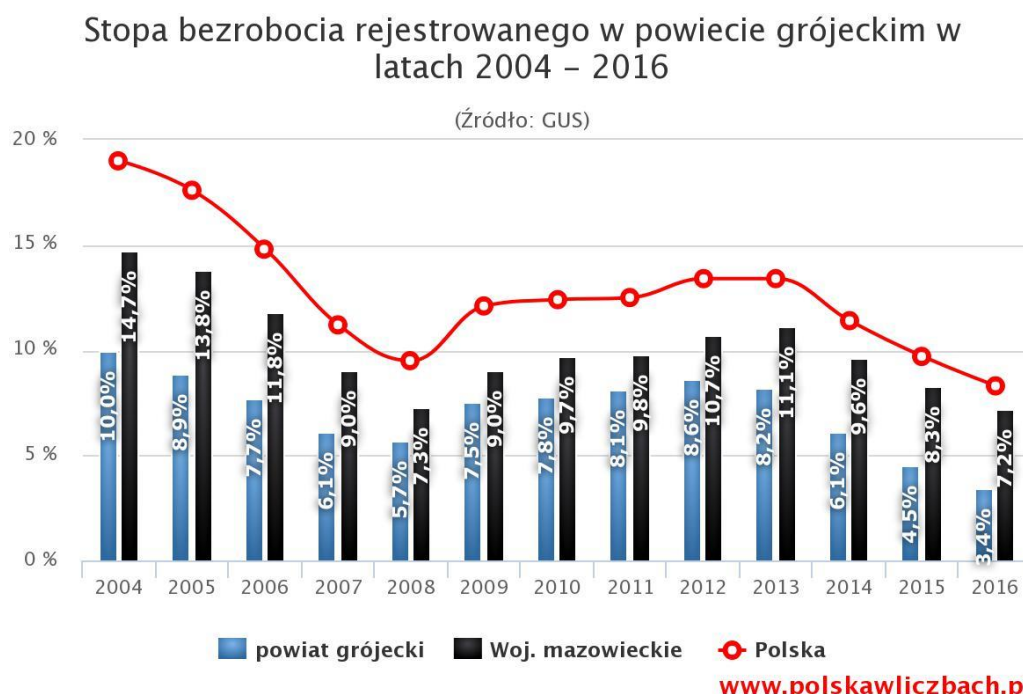
Jak widać z powyższych danych statystycznych większość mieszkańców powiatu grójeckiego zatrudniona jest w sektorze rolniczym. Jest to związane z charakterem terenu, na którym przeważa sadownictwo. Tam też największy odsetek mieszkańców powiatu pracuje. Początek rozwoju sadownictwa w okolicach Grójca przypada na okres panowania Królowej Bony, która w 1545 roku otrzymała duże połacie ziemi na tym terenie. Dzięki jej staraniom w ówczesnym czasie w powiecie grójeckim było kilkakrotnie więcej sadów dworskich, niż w powiatach ościennych. W XIX w. duże zasługi w propagowaniu produkcji jabłek grójeckich odegrali duchowni, którzy zajmowali się uprawą jabłoni oraz uczyli innych jak produkować owoce. W 1918 roku powstała na tym terenie pierwsza w Polsce przechowalnia owoców. Umożliwiło to sprzedaż jabłek w miesiącach zimowych, kiedy brakowało na rynku owoców wysokiej jakości. Bardzo dynamiczny rozwój sadownictwa grójeckiego nastąpił po II drugiej wojnie światowej, czego dowodem jest powstanie Zakładu Doświadczalnego Instytutu Sadownictwa i Kwiaciarstwa. Zakład ten stał się wzorcowym gospodarstwem, na przykładzie którego lokalni sadownicy uczyli się nowoczesnych metod uprawy drzew owocowych. Dzięki temu w miarę upływu czasu wydajność sadów grójeckich systematycznie rosła.

Wielowiekowa tradycja i dobre przygotowanie zawodowe sadowników sprawiają, że region Grójecki należy zaliczyć do przodujących w Polsce w zakresie organizacji produkcji i technologii, jak również jakości produkowanych owoców. **Według danych GUS powierzchnia upraw sadowniczych w regionie grójeckim wynosi około 40 tys. ha.** Produkcja sadownicza prowadzi w większości kilkuhektarowe gospodarstwa rolne, w części wyposażone w specjalistyczne środki produkcji (transport, przechowalnie, urządzenia nawadniające, nowoczesne maszyny). W produkcji owoców dominują jabłka stanowiące 45% krajowych zbiorów.

Bezrobocie

Bezrobocie rejestrowane w powiecie grójeckim wynosiło w 2016 roku 3,4% (3,7% wśród kobiet i 3,2% wśród mężczyzn). Jest to znacznie mniej od stopy bezrobocia rejestrowanego dla województwa mazowieckiego oraz od stopy bezrobocia rejestrowanego dla całej Polski.

Wykres 14 Stopa bezrobocia w powiecie grójeckim

Źródło: http://www.polskawliczbach.pl/powiat_grojecki#ixzz4y98PRszG

Powyższy wykres przedstawia znaczny spadek poziomu bezrobocia w powiecie grójeckim na przestrzeni lat 2004 – 2016 o ponad 60%. Zjawiskiem pożądanym jakie można zaobserwować w powiecie jest rozwój gospodarczy regionu. Mieszkańcy pracują głównie w sadownictwie regionalnym, albo dojeżdżają do pracy do większych aglomeracji tj. Warszawa, Radom. Tak niskie bezrobocie wpływa na pozytywny wizerunek powiatu grójeckiego na tle województwa mazowieckiego.

Pomoc społeczna

Powiat ma w zakresie pomocy społecznej inne zadania i kompetencje niż gminy. Oprócz wsparcia konsultacyjnego i szkoleniowego dla gminnych ośrodków pomocy społecznej Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Grójcu koncentruje się na pomocy dla osób niepełnosprawnych, prowadzi domy pomocy społecznej, wspiera zakłady pracy chronionej,

rodziny zastępcze, współpracuje też z organizacjami pozarządowymi działającymi na rzecz osób niepełnosprawnych.

Powiat jest organem prowadzącym dla Domów Pomocy Społecznej w:

- Dom Pomocy Społecznej w Nowym Mieście nad Pilicą
- Dom Pomocy Społecznej w Tomczycach
- Dom Pomocy Społecznej w Lesznoli
- Środowiskowy Dom Samopomocy w Łychowskiej Woli

Ponadto w Nowym Mieście nad Pilicą funkcjonuje DPS prowadzony przez Zgromadzenie Zakonne, w Grójcu Parafialny Dom Pomocy Społecznej im. ks. Piotra Skargi. Poniższa tabela pokazuje liczbę zakładów stacjonarnej pomocy społecznej w przeliczeniu na liczbę mieszkańców dla powiatu grójeckiego, na tle powiatów województwa mazowieckiego.

Tabela 2 Liczba zakładów stacjonarnej pomocy społecznej i przypadająca na jeden zakład liczba mieszkańców; powiat grójecki na tle porównawczym

Powiaty:	liczba ogółem:		
	placówek	mieszkańców	mieszkańców na 1 placówkę
grójecki:	4	98559	24640
piaseczyński:	8	179496	22437
otwocki:	3	123443	41148
pruszkowski:	4	161645	40411
warszawski zachodni:	5	114079	22816

Źródło: GUS, 2016

Bezpieczeństwo publiczne

W 2016 roku w powiecie grójeckim stwierdzono 2 202 przestępstw. Oznacza to, że na każdych 1000 mieszkańców odnotowano 22,34 przestępstw. Jest to wartość znacznie większa od wartości dla województwa mazowieckiego oraz znacznie większa od średniej dla całej Polski. Wskaźnik wykrywalności sprawców przestępstw dla wszystkich przestępstw ogółem w powiecie grójeckim wynosi 62,80% i jest znacznie większy od wskaźnika wykrywalności dla województwa mazowieckiego oraz nieznacznie mniejszy od wskaźnika dla całej Polski. W przeliczeniu na 1000 mieszkańców powiatu grójeckiego stwierdzono najwięcej przestępstw o charakterze kryminalnym - 14,85 (wykrywalność 48%) oraz przeciwko mieniu - 10,52 (wykrywalność 35%). W dalszej kolejności odnotowano przestępstwa drogowe - 4,68 (99%), o charakterze gospodarczym - 1,79 (75%) oraz przeciwko życiu i zdrowiu - 0,67(97%). Poniżej zaprezentowano ilość i charakter przestępstw na tle powiatu grójeckiego.

Tabela 4 Ilość przestępstw w powiecie grójeckim

Przestępstwa ogółem	2202
Przestępstwa o charakterze kryminalnym	1463
Przestępstwa o charakterze gospodarczym	176
Przestępstwa drogowe	461
Przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu	66

Przestępstwa przeciwko mieniu	137
-------------------------------	-----

Źródło: http://www.polskawliczbach.pl/powiat_grojecki#ixzz4y98PRszG

Wykres 15 Liczba przestępstw ogółem na 1000 mieszkańców

Powiat

22,34

Województwo

20,20

Polska

19,48

Przestępstwa o charakterze kryminalnym na 1000 mieszkańców

Powiat

14,85

woj. mazowieckie

13,93

Cała Polska

12,76

Przestępstwa o charakterze gospodarczym na 1000 mieszkańców

Powiat

1,79

Mazowieckie

3,51

Cała Polska

3,91

Przestępstwa drogowe na 1000 mieszkańców

Powiat

4,68

Województwo

1,93

Kraj

1,91

Przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu na 1000 mieszkańców

Powiat

0,67

woj. mazowieckie

0,40

Kraj

0,47

Przestępstwa przeciwko mieniu na 1000 mieszkańców

Powiat

10,52

Województwo

11,70

Cała Polska

10,20

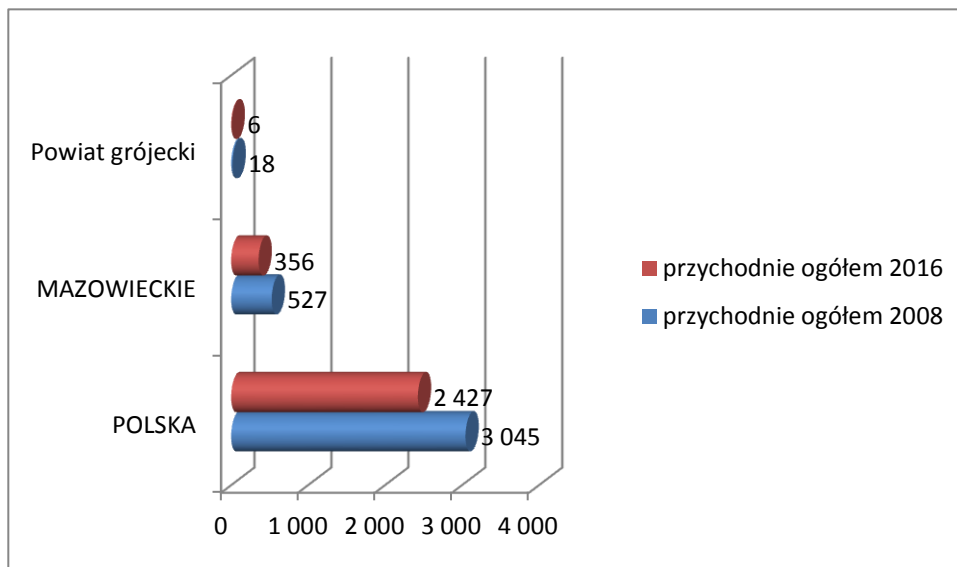
Z przedstawionych danych wynika, iż powiat grójecki charakteryzuje się dużą przestępczością o różnych charakterze. Większość przestępstw dokonywanych w powiecie jest na poziomie przewyższających poziom wojewódzki czy ogólnokrajowy. Jedynie przestępstwa przeciwko mieniu (10,52) stanowią niższą wartość w stosunku do liczby przestępstw o tym charakterze w województwie (11,7). Z analizy wynika również, że przestępstw o charakterze gospodarczym na 1000 mieszkańców popełniono zdecydowanie rzadziej w powiecie (1,79) niż w Polsce (3,91), czy w samym województwie mazowieckim (3,51).

Warto nadmienić, iż w lutym 2016 roku przeprowadzono w powiecie grójeckim szereg spotkań z mieszkańcami powiatu w celu badania poziomu bezpieczeństwa w regionie. Policjanci spotykali się z samorządowcami, pracownikami spółdzielni i mieszkańcami powiatu grójeckiego. Grójeccy policjanci oraz kierownicy podległych jednostek zorganizowali łącznie 121 konsultacji społecznych. Debaty gminne odbyły się w Michrowie, Drwalewie, Zbroszy Dużej, Jasieńcu, Wilczorudzie, Błędowie, Grójcu, Goszczynie, Mogielnicy, Nowym Mieście nad Pilicą i w końcu w Warce. W trakcie spotkań uczestnicy mogli zgłaszać swoje uwagi oraz spostrzeżenia, co do stanu bezpieczeństwa w swojej okolicy. Wspólnie dyskutowano, w jaki sposób można poprawić poziom bezpieczeństwa na terenie powiatu grójeckiego. Podczas konsultacji najczęściej zgłaszanymi problemami były miejsca, w których gromadzi się młodzież zakłócając porządek publiczny. Inne miejsca to rejony niektórych sklepów, gdzie sprzedawany jest alkohol, czy miejsca, gdzie kierowcy jeżdżą z nadmierną prędkością. Zwieńczeniem rozmów było utworzenie tzw. map zagrożeń bezpieczeństwa. Mapa odzwierciedla zagrożenia, jakie istnieją na terenie powiatu.

Ochrona zdrowia

Usługi medyczne w powiecie grójeckim są stosunkowo dobrze rozwinięte. Jeżeli chodzi o liczbę przychodni na 10 tys. mieszkańców powiat wypada gorzej od województwa mazowieckiego i kraju. W 2016 roku w powiecie grójeckim wskaźnik przyjął wartość 6 (w porównaniu z rokiem 2008 spadł z 18). Niepokojący jest spadek liczby przychodni, zwłaszcza w kontekście starzejącego się społeczeństwa – przyrostu odsetka osób w wieku poprodukcyjnym. Jest to prawda tendencja ogólnopolska, jednakże najbardziej jest to odczuwalne na najniższych poziomach administracyjnym, gdzie mieszkańcy często mają trudność z dotarciem do specjalistów do większych miast bądź regionów.

Wykres 16 Przychodnie w 2008 i 2016 r.

Źródło: GUS BDL [dostęp 23.08.2016]

Na terenie powiatu grójeckiego prowadzą działalność medyczną następujące podmioty opieki medycznej Powiatowe Centrum Medyczne w Grójcu (PCM) oraz Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Nowym Mieście nad Pilicą.

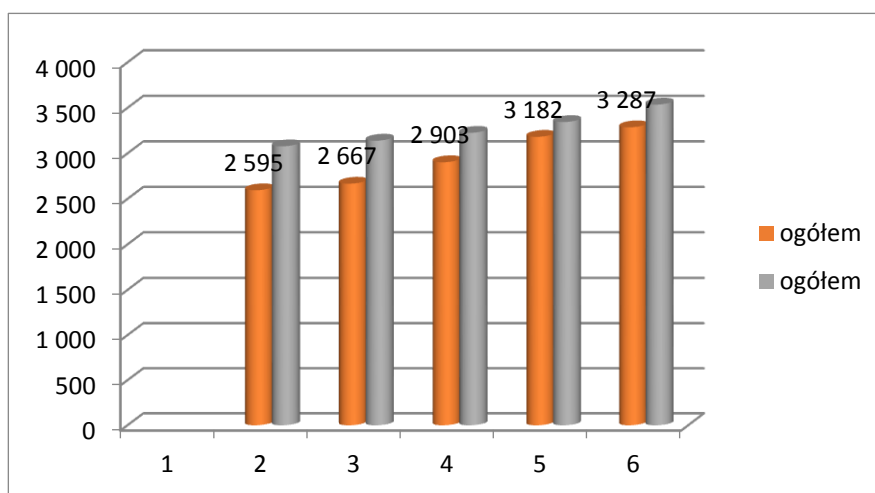
PCM w Grójcu świadczy kompleksowe usługi medyczne, zgodnie z przyjętymi standardami. Realizuje zaspokajanie indywidualnych potrzeb zdrowotnych każdego z pacjentów, na bazie dobrze wyposażonej w sprzęt medyczny placówki oraz wykwalifikowanego personelu. Celem Szpitala jest uzyskanie wysokiej pozycji na rynku świadczeń medycznych w województwie mazowieckim.

Oddziały:	Poradnie:
Chirurgii Ogólnej	Kardiologiczna
Neurologiczny	Okulistyczna
Anestezjologii i Intensywnej Terapii	Gruźlicy i Chorób Płuc
Pediatryczny	Neurologiczna
Chorób Wewnętrznych	Otolaryngologiczna
Rehabilitacji Neurologicznej	Położnictwa i Ginekologii
Ginekologiczno - Położniczy	Reumatologiczna
Radiologia	Rehabilitacyjna
Neonatologii	Zdrowia Psychicznego
Dział Rehabilitacji	Chirurgii Ogólnej
Chirurgii Ogólnej	Dermatologiczno – Wenerologiczna
Neurologiczny	Leczenia Uzależnień
Anestezjologii i Intensywnej Terapii	Chirurgii Onkologicznej
Pediatryczny	Ortopedii i Traumatologii

	Kardiologiczna
	Okulistyczna
	Gruźlicy i Chorób Płuc
	Neurologiczna
	Otolaryngologiczna

Z kolei Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Nowym Mieście nad Pilicą świadczymy usługi medyczne w zakresie: podstawowej opieki zdrowotnej, porad specjalistycznych, leczenia stacjonarnego, rehabilitacji, pomocy doraźnej oraz medycyny pracy. Wymienione świadczenia realizują: Szpital Rejonowy z oddziałami: chirurgicznym, wewnętrznym, dziecięcym i położniczo-ginekologicznym dysponujący 127 łózkami oraz 5 inkubatorami, w obrębie oddziału wewnętrznego funkcjonuje nowoczesna sala intensywnej opieki kardiologicznej. Szpital ma lokalizację, z dala od arterii komunikacyjnych, otoczony jest dużą ilością zieleni. Pracuje w nim doświadczony i dobrze wyszkolony zespół lekarzy i pielęgniarek. Ze szpitalem współpracują dwie przychodnie rejonowe, 3 ośrodki zdrowia oraz pogotowie ratunkowe.

Wykres 17 Liczba ludności na 1 aptekę ogólnodostępną

Źródło: GUS, 2015

Podsumowując, diagnoza w sferze społecznej wykazała następujący problemy:

- Brak odpowiednich kwalifikacji osób bezrobotnych do potrzeb rynku pracy
- Postępujące procesy starzenia mieszkańców i migracja osób młodych do większych aglomeracji
- Sezonowość w zatrudnianiu pracowników
- Polaryzacja środowisk młodzieżowych
- Brak odpowiedniej ilości żłobków na terenie miast
- Wysoki współczynnik przestępczości
- Niskie wykorzystanie potencjału terytorialnego przez mieszkańców
- Duże nakłady finansowe na ochronę dziedzictwa kulturowego w regionie
- Niewystarczająca ilość komputerów w pracowniach informatycznych w szkołach
- Duży niewykorzystany potencjał ludzki
- Mały potencjał finansowy w stosunku do potrzeb

- Mało miejsc pracy poza rolnictwem - słabo rozwinięty sektor przemysłowo – usługowy
- Słabo rozwinięta baza noclegowo-gastronomiczna i agroturystyczna
- Odpływ wykwalifikowanej kadry do dużych ośrodków miejskich
- Brak kapitału rodzimego i zewnętrznego
- Słaba podstawowa opieka zdrowotna
- Duży wpływ aglomeracji warszawskiej
- Ucieczka młodych do miast (Warszawa)
- Trudności w przekwalifikowaniach zawodowych
- Słaby system promocji powiatu

Analizowany obszar wskazuje na mocne strony w sferze społecznej:

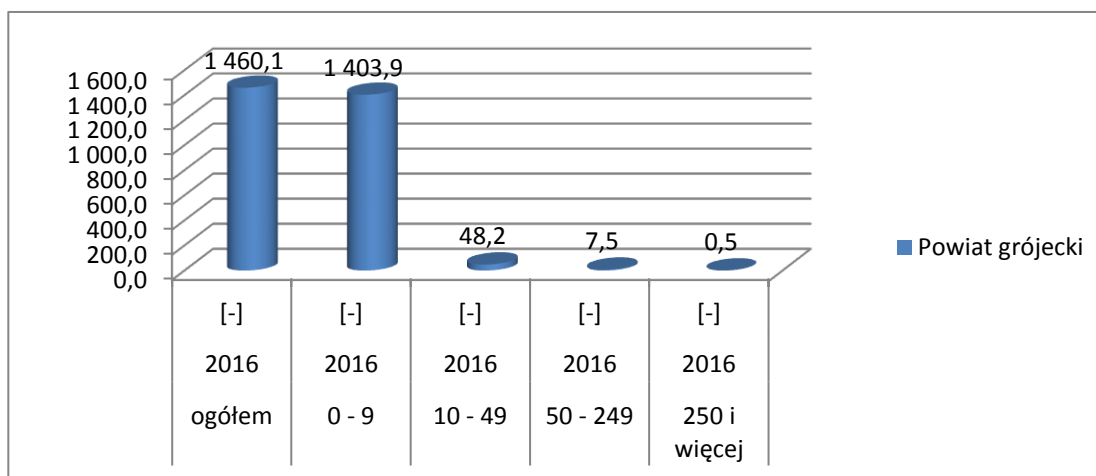
- Niski poziom bezrobocia
- Ujemny przyrost naturalny
- Bogactwo oferty edukacyjnej
- Rozbudowana baza sportowa
- Dość dobrze rozwinięta edukacja przedszkolna
- Dość dobre wynagrodzenie pracowników
- Dobrze rozwinięta infrastruktura kulturalna
- Duże walory środowiska naturalnego
- Ciekawe i liczne zabytki oraz tereny rekreacyjne
- Zapewniony dostęp do podstawowej infrastruktury rekreacyjnej

Uwarunkowania gospodarcze

Charakterystyka podmiotów i działalności gospodarczej

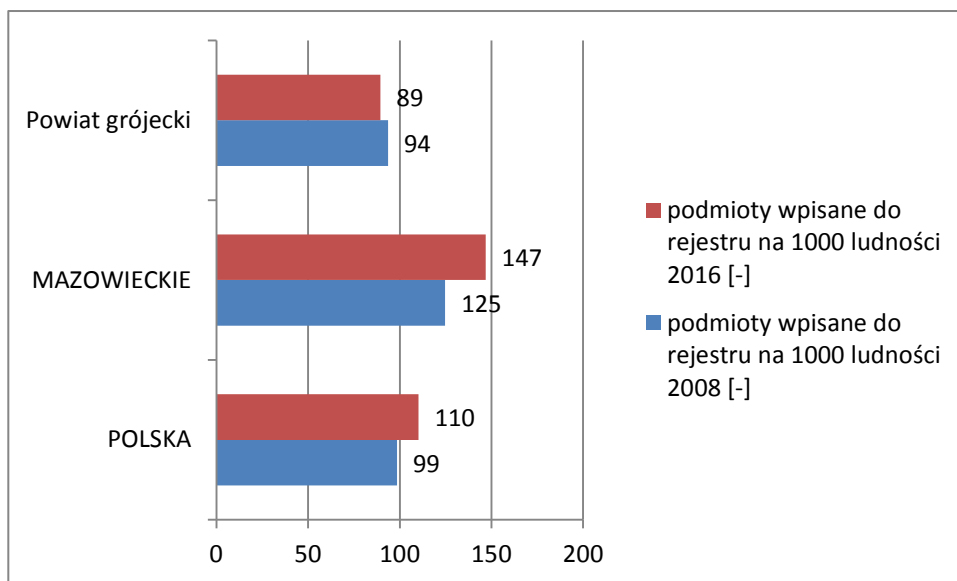
Potencjał gospodarczy zaliczyć można do uwarunkowań zewnętrznych ze względu na znaczny udział popytu na dobra generowane przez przedsiębiorców i turystów. Podmioty gospodarcze na terenie powiatu grójeckiego to w ponad 96% mikroprzedsiębiorstwa zatrudniające poniżej 10 pracowników.

Wykres 18 Struktura przedsiębiorstw w powiecie grójeckim ze względu na wielkość w 2016 r.

Źródło GUS BDL [dostęp 21.08.2017]

Wykres 19 Liczba podmiotów gospodarczych w powiecie grójeckim na tle województwa i Polski na 1000 mieszkańców w 2008 i 2016r.

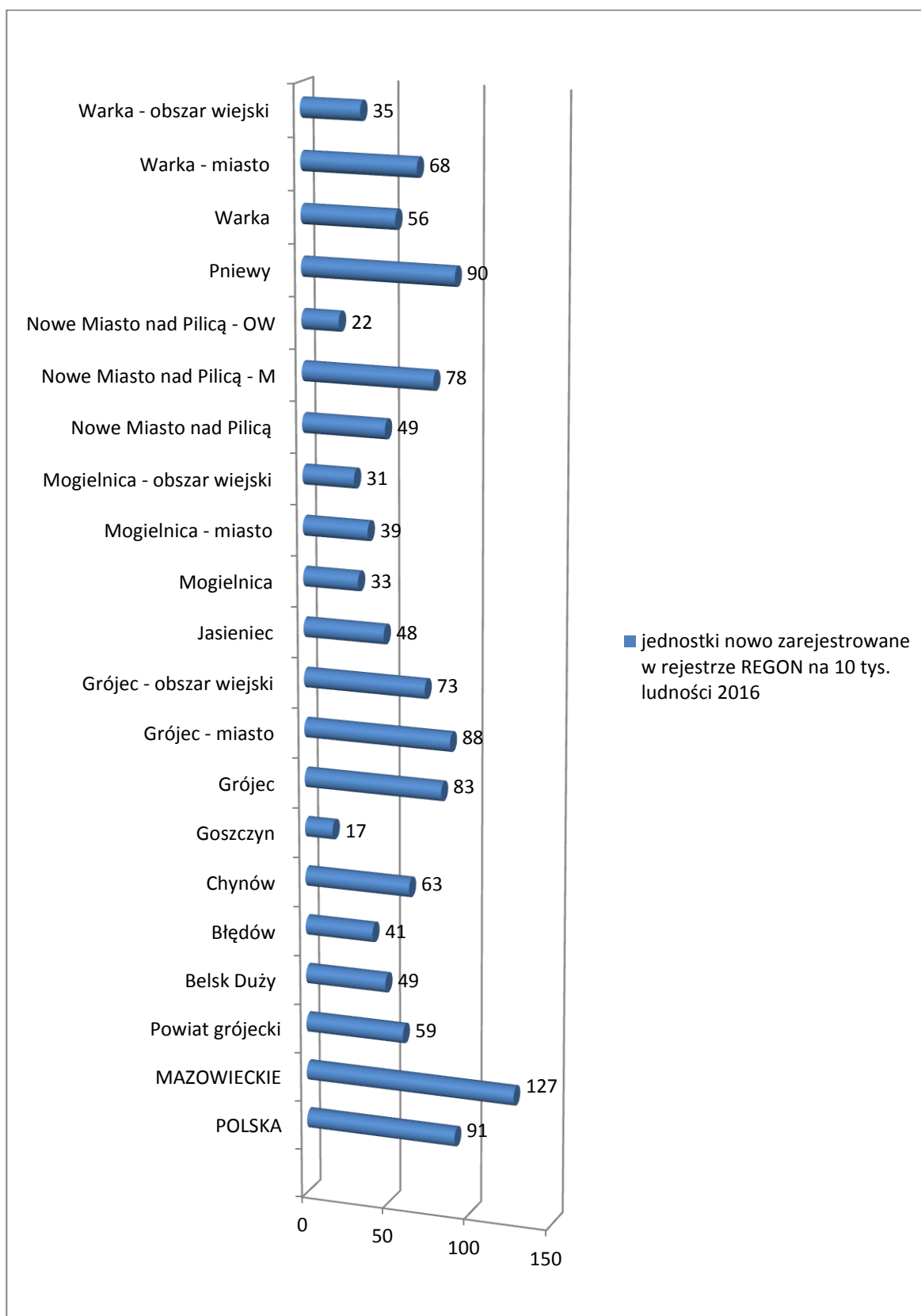
Źródło: GUS BDL [dostęp 21.08.2017]

Podstawową dziedziną gospodarki w powiecie jest rolnictwo, przy czym głównym kierunkiem produkcji rolnej jest sadownictwo. Sady stanowią około 33% użytków rolnych na terenie powiatu. Produkcją jabłek zajmuje się ok. 7 500 gospodarstw przy średniej powierzchni gospodarstwa około 7,0 ha (w tym powierzchnia sadu 4,2 ha). Dominującymi sektorami w gospodarce powiatu grójeckiego są: handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle (36%), budownictwo (11%) oraz transport i gospodarka magazynowa (9%). Te trzy sektory stanowią łącznie niemalże 55% wszystkich przedsiębiorstw na terenie powiatu grójeckiego.

Wskaźnik przedsiębiorczości mierzony liczbą nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych na 10 000 mieszkańców w powiecie jest niższy w porównaniu zarówno z województwem Mazowieckim jak z tą samą zmienną dla całego kraju. Wskaźnik oznacza, że na 10 000 mieszkańców w powiecie grójeckim przypada 59 firm. Wskaźnik wykazując znacznie niższą wartość, wskazuje na nie wykorzystywanie przez mieszkańców potencjału terytorium powiatu. Najbardziej aktywnymi gminami pod względem rejestrowania nowych podmiotów są Pniewy i Grójec, najmniej aktywne gminy to Goszczyn i Nowe Miasto nad Pilicą (obszar wiejski). Wskaźnik dla powiatu grójeckiego jest obniżony ze względu na bardzo niską aktywność w wymienionych gminach. Jest to zastanawiające choćby ze względu na fakt, iż powiat znajduje się blisko stolicy, w województwie, w których odnotowuje się wysoki wskaźnik przedsiębiorczości.

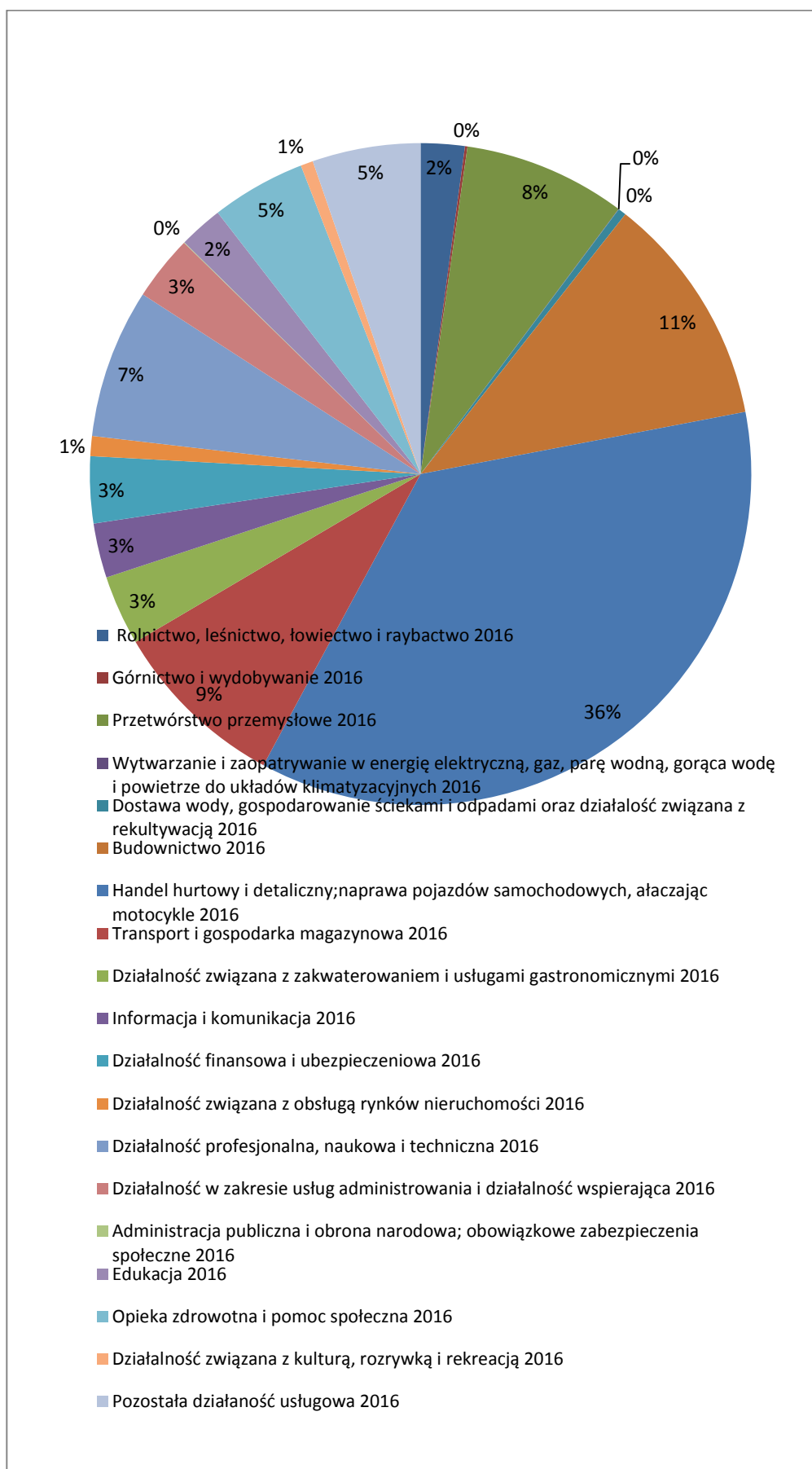
Wykres 20 Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON w 2016 r.

Strategia Rozwoju Powiatu Grójeckiego na lata 2018-2023
- projekt -

Źródło: GUS BDL [dostęp 21.08.2017]

Strategia Rozwoju Powiatu Grójeckiego na lata 2018-2023
- projekt -

Źródło GUS BDL [dostęp 21.08.2017]

O stanie gospodarki na obszarze powiatu może powiedzieć dużo wskaźnik przedsiębiorczości. Wskaźnik przedsiębiorczości posłuży monitoringowi długofalowego oddziaływania na rozwój gospodarczy. Wskaźnik przedstawia ilość podmiotów gospodarczych w systemie REGON na 1000 mieszkańców. Wskaźnik przedsiębiorczości dla powiatu grójeckiego wynosi 89 jest to wartość najniższa w odniesieniu do średniej dla kraju, wartości dla województwa, co nie świadczy o dobrze rozwiniętej przedsiębiorczości. W powiecie jest 21 podmiotów z udziałem kapitału zagranicznego. Potencjał produkcyjny regionu jest olbrzymi, przeważa sadownictwo (produkcja owoców miękkich i przechowalnictwo). Produkcja samych jabłek stanowi 45% produkcji krajowej. Rozwinęło się przetwórstwo, w szczególności produkcja koncentratu jabłkowego, brak natomiast przetwórstwa owoców miękkich.

Dominującą gałęzią gospodarki powiatu jest handel i usługi. Właśnie w tej branży na lokalnym rynku funkcjonuje najwięcej małych i średnich podmiotów gospodarczych. Brak natomiast dużych zakładów produkcyjnych dających stałe, a nie sezonowe zatrudnienie.

Na terenie powiatu grójeckiego, w Słomczynie (4 km od stolicy powiatu), funkcjonuje największa w Polsce, a jak podają niektóre źródła – największa w Europie – giełda samochodowa. W rzeczywistości Słomczyn to giełda nie tylko samochodowa – tutaj można kupić wszystko – od najdrobniejszych przedmiotów, przez zwierzęta, po ciężarówkę. Słomczyn ma również swoje cienie: teren ten to również kłopot dla służb policyjnych – na giełdzie zawsze można kupić przedmioty nielegalnego pochodzenia. Mimo to Słomczyn, to dla wielu grójeckich przedsiębiorców znakomity rynek zbytu towarów i usług. Zarabiają nie tylko sprzedający na giełdzie swoje towary, ale również obsługa gastronomiczna i zarządzający parkingami, (w tym Grójecki Klub Sportowy „Mazowsze” – dochód ze sprzedaży biletów przeznaczony jest dla klubu).

“Strefa Słomczyn” położona jest na przecięciu ważnych szlaków drogowych o znaczeniu krajowym i międzynarodowym (drogi E - 7 Gdańsk-Warszawa-Kraków oraz drogi tranzytowej E - 50 wschód -zachód, w bezpośrednim sąsiedztwie giełdy samochodowej w Słomczynie). Takie dogodnie położenie geograficzne i komunikacyjne sprzyja lokalizacji wszelkiego rodzaju inwestycji. Za wyborem tego terenu jako miejsca szczególnie atrakcyjnego dla inwestorów przemawia rozwinięta infrastruktura drogowa (dogodna dla połączeń tranzytowych) oraz techniczna (dostępność mediów). Szansą na rozwój strefy jest również bliskość Grójca, gdzie już funkcjonują instytucje obsługi administracyjnej, bankowej i celnej. Inwestorów powinien również zmobilizować fakt, że w powiecie grójeckim odczuwa się oddziaływanie aglomeracji warszawskiej oraz to, że do lotniska Okęcie ze stolicy powiatu jest zaledwie 50 km. Strefa to również możliwość wykorzystania planów związanych z tworzeniem warszawsko-łódzkiego duopolu funkcjonalnego - metropolii konkurencyjnej dla innych stolic Europy. Bliskość geograficzna Łodzi i Warszawy stwarza określone możliwości, a zakłada takie rozwiązanie również *Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego*.

Przez wykształcenie silnej metropolii o randze europejskiej zostały zabezpieczone długofalowe interesy Polski. Efekt synergii wzajemnych oddziaływań Warszawy i Łodzi jest korzystny dla powiatu grójeckiego, w tym dla zagospodarowania i rozwoju planowanych terenów inwestycyjnych, a więc zatem i dla “Strefy Słomczyn”.

Główni pracodawcy

Na terenie powiatu grójeckiego znajduje się szereg podmiotów związanych jest z produkcją, przechowywaniem i przetwórstwem rolno-spożywczym. Specyfiką powiatu jest **funkcjonowanie licznych grup producenckich, szczególnie grup producentów owoców i warzyw** otrzymujących wsparcie unijne. Na terenie powiatu znajdują się również placówki naukowe i badawczo-rozwojowe związane z rozwojem działalności rolniczej tj.

- Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych Centrum Kształcenia Praktycznego w Nowej Wsi, gm. Warka,
- Regionalne Centrum Doradztwa Rozwoju Rolnictwa i Obszarów Wiejskich w Radomiu, Zakład Doradztwa w Grójcu
- Hodowla Roślin „Danko” sp. zo.o. zs. W Choryni AWRSP OT/Warszawa, Zakład Nasiennie-Rolny Dańków, gm. Błędów oraz Zakład Nasiennie-Rolny Laski w gm. Warka
- Instytut Rybactwa Śródlądowego w Olsztynie, Rybacki Zakład Doświadczalny Żabieniec, Obiekt Hodowlany Kośmin w gm. Grójec.

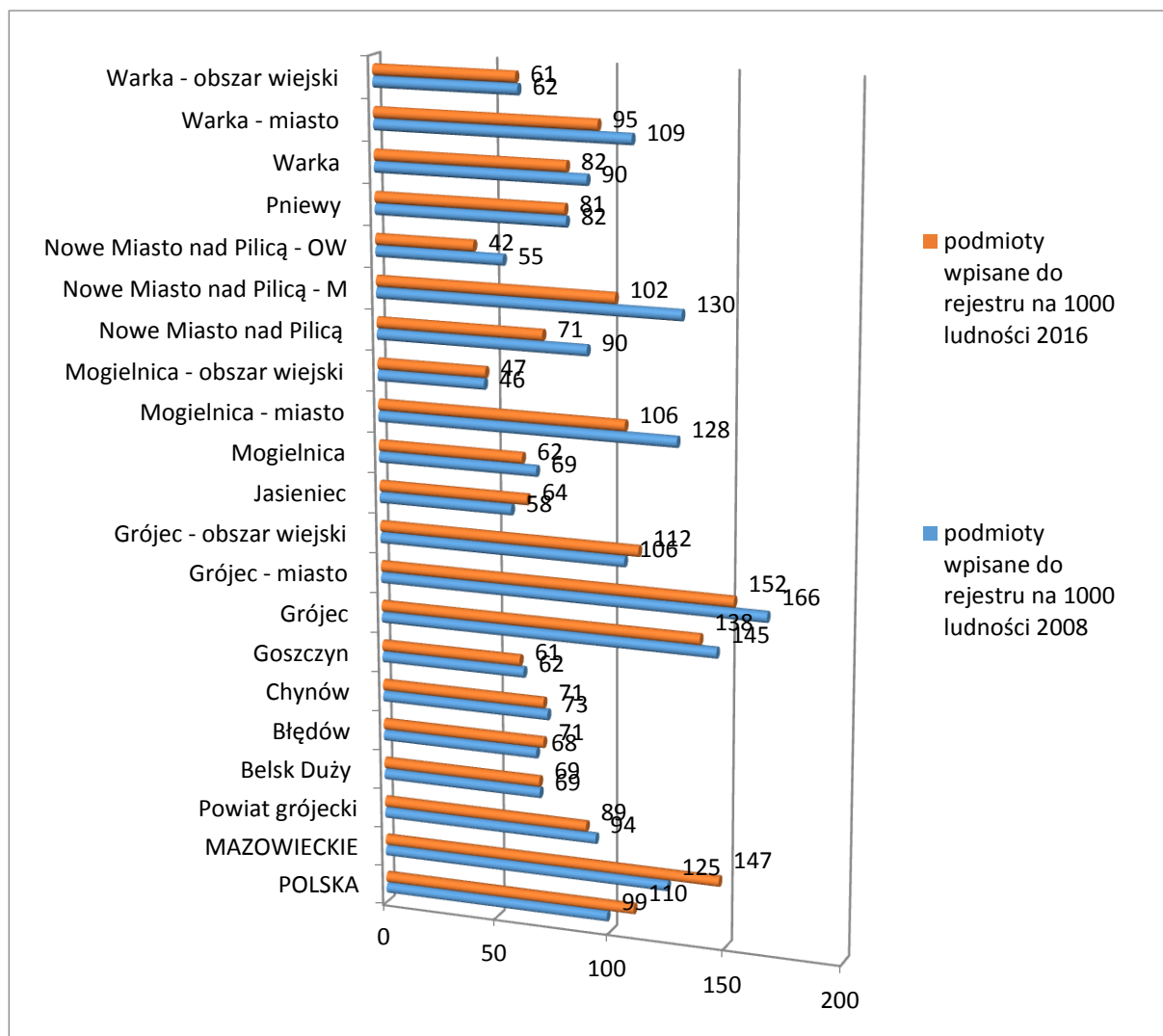
Jak już wspomniano wcześniej sadownictwo to podstawowa gałąź gospodarcza powiatu grójeckiego. Większość firm działających w regionie związanych jest z produkcją, przetwarzaniem i dystrybucją jabłek. Również ze firmy zatrudniają największą liczbę pracowników i są głównymi pracodawcami w powiecie. Posiadając tak doskonale prosperującą dziedzinę gospodarczą powiat zaliczany jest do jednych z najniższym odsetkiem bezrobocia w Polsce.

Organizacje pozarządowe

W powiecie grójeckim zarejestrowane są wymienione niżej stowarzyszenia lokalne, oddziały zamiejscowe stowarzyszeń krajowych oraz stowarzyszenia zwykłe. Większość organizacji funkcjonuje rzeczywiście, realizując w środowisku założone cele statutowe. Aktywność społeczna mieszkańców to przede wszystkim zaangażowanie w sprawy lokalne, uczestnictwo w wydarzeniach kulturalnych i sportowych oraz frekwencja wyborcza. Istotną kwestią opisującą aktywność społeczną jest działalność organizacji pozarządowych. Na terenie powiatu funkcjonują liczne fundacje, stowarzyszenia szczególnie z obszaru sportu i rekreacji, a więc KS, UKS a także stowarzyszenia zwykłe oraz OSP. Aktywnie działającą organizacją zajmującą się dystrybucją środków pomocowych w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 jest Lokalna Grupa Działania „Wszyscy Razem” z siedzibą w Klwowie zrzeszająca większość samorządów z powiatu grójeckiego i powiatu przysuskiego.

Aktualne dane wskazują, że w powiecie spadła liczba fundacji, organizacji i stowarzyszeń w porównaniu z 2008 rokiem, natomiast w województwie i w kraju liczba na przestrzeni lat wzrosła, biorąc pod uwagę liczbę fundacji, organizacji i stowarzyszeń na 1000 mieszkańców powiatu. Analizując liczbę fundacji i stowarzyszeń ze względu na gminy w powiecie możemy zauważyć, że na przestrzeni lat wzrosła liczba fundacji w gminach Błędów oraz Grójcu (obszar wiejski). Można uznać, że nieznacznie na terenach tych gmin wzrosła aktywność społeczna mieszkańców, podczas, gdy w innych gminach, podobnie jak w całym powiecie aktywność ta spadła.

Wykres 21 Liczba organizacji pozarządowych na 1000 mieszkańców w 2008 i 2016 roku – powiat grójecki (z podziałem na gminy w powiecie), województwo mazowieckie, Polska

Źródło: GUS BDL [dostęp 21.08.2017]

Wielość organizacji pozarządowych, które prosperują w powiecie wpływa pozytywnie na rozwój działalności przede wszystkim społecznej i gospodarczej w regionie. Świadczyć to może o wysokich walorach regionu oraz przyjaznej polityce wspólnych interesów. Mieszkańcy bardzo chętnie zakładają stowarzyszenia czy fundacje, gdyż to daje im możliwości rozwojowe, w postaci korzystania ze wsparcia środków zewnętrznych (krajowych i zagranicznych).

Dodatkowo łatwiej jest im organizować i prowadzić zaplanowane zadania jako organizacja pozarządowa niż grupa nieformalna. Dodatkowo prowadzona polityka powiatu polegająca na wspieraniu organizacji pozarządowych ma na celu zachęcenie potencjalne osoby do zakładania instytucji społecznych. Wpływie to pozytywnie na budowanie dobrego wizerunku powiatu grójeckiego oraz pociągnie za sobą możliwości rozwojowe powiatu.

Podsumowując, diagnoza w sferze gospodarczej wykazała następujące problemy:

- Rozwój „szarej strefy”
- Niewystarczająca ilość instytucji wsparcia biznesu
- Spadek liczby organizacji pozarządowych
- Niedostateczne wykorzystanie potencjału gospodarczego, turystycznego i kulturowego

- Mała ilość dużych przedsiębiorstw zatrudniających więcej niż 50 pracowników
- Brak pomysłu na konkurencyjną przedsiębiorczość
- Duży wpływ aglomeracji warszawskiej
- Brak funduszy na wsparcie rozwoju
- Brak środków finansowych na inwestycje
- Niekorzystny wpływ rynków unijnych na zbyty produktów
- Występowanie obiektów zabytkowych na terenie Gminy – duże nakłady na ich renowacje

Analizowany obszar wskazuje na mocne strony w sferze gospodarczej:

- Dostępna dostosowana do potrzeb baza lokalowa dla działalności kulturalnej
- Dostępne tereny pod inwestycje gospodarcze
- Dogodne położenie powiatu na pograniczu województw i dostępność komunikacyjna dróg krajowych i wojewódzkich
- Dobrze rozwinięta przedsiębiorczość w zakresie sadownictwa
- Bogactwo dziedzictwa kulturowego
- Dobre warunki do rozwoju agroturystyki
- Dobrze rozwinięta infrastruktura komunikacyjna (drogi, szlaki wodne, ścieżki rowerowe i szlaki piesze)
- Dobrze rozwinięty handel i usługi
- Intensywny rozwój przedsiębiorstw branżowych w zakresie przetwórstwa
- Wieloletni rozwój sadownictwa i przetwórstwa rolno-spożywczego
- Łatwość nawiązania kontaktów z kontrahentami zagranicznymi
- Duże możliwości terenowe rozbudowy istniejącego przemysłu i lokalizacji nowego
- Rozwój współpracy terytorialnej, międzysektorowej i międzyorganizacyjnej.

Uwarunkowania techniczne

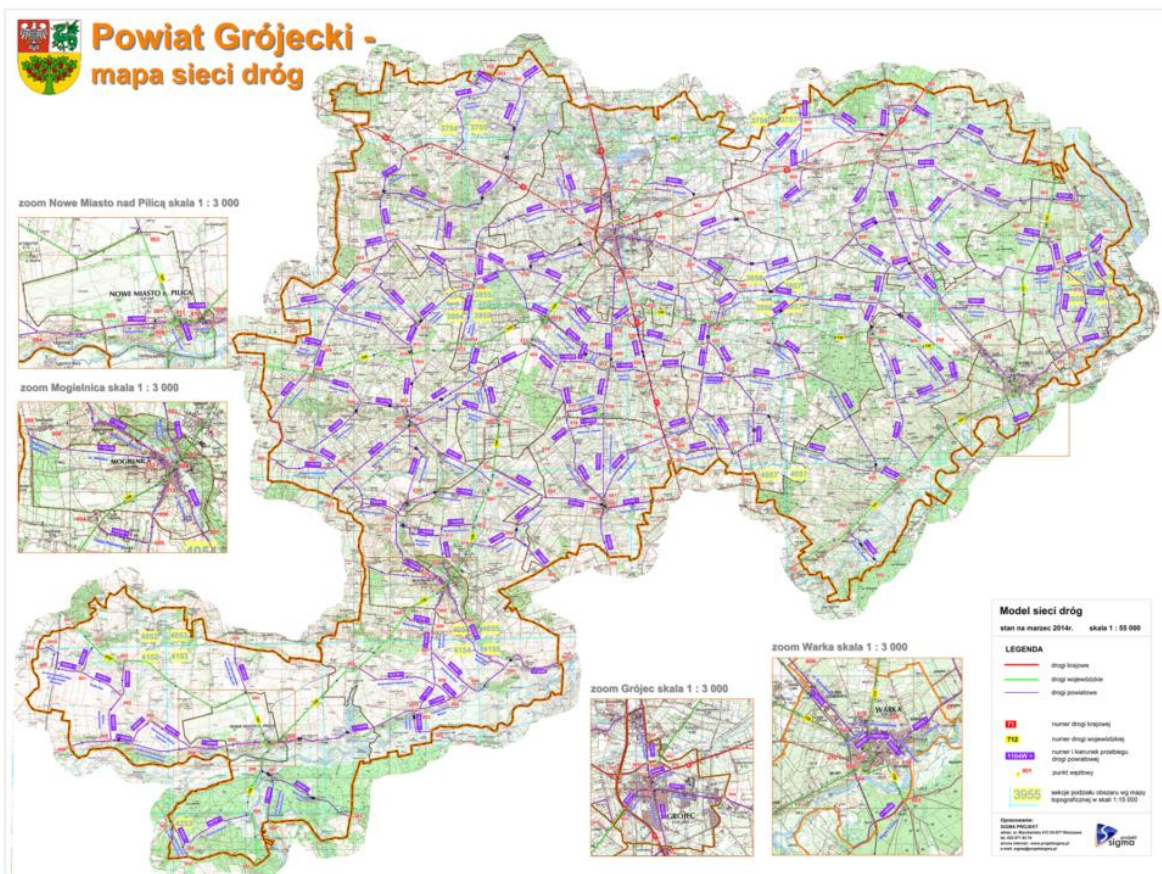
Infrastruktura komunikacyjna

Na terenie powiatu grójeckiego znajdują się następujące drogi krajowe i wojewódzkie, stanowiące jego szkielet komunikacyjny:

- Nr 735 – Warka – Białobrzegi
- Nr 707 Nowe Miasto n. Pilicą – Rawa Mazowiecka - Skierniewice

Uzupełnienie sieci dróg krajowych i wojewódzkich stanowią drogi powiatowe. Do dróg powiatowych zalicza się drogi stanowiące połączenia miast będących siedzibami powiatów z siedzibami gmin oraz siedzib gmin między sobą. W Powiecie Grójeckim znajduje się 97 ciągów dróg powiatowych zamiejskich o łącznej długości 601,413 km, w tym długość nawierzchni twardej – 570,388 km.

Mapa 3 Mapa sieci dróg w powiecie grójeckim

Źródło: <http://pzdgrojec.pl/mapa-powiatu>

Powiat grójecki posiada dość dobrze rozwiniętą infrastrukturę komunikacyjną. Stan dróg powiatowych w powiecie grójeckim najlepiej obrazują dane statystyczne o liczbie kilometrów dróg o nawierzchni twardej, twardej ulepszonej oraz nawierzchni gruntowej. W powiecie grójeckim w 2015 r. najwięcej było dróg o nawierzchni twardej. Zauważmy, że liczba dróg tego typu wzrosła od 2008 r. o ok. 40 km. Najmniej natomiast jest dróg o nawierzchni gruntowej – 19,7 km. Można zauważyć, że istnieje tendencja spadkowa udziału dróg gruntowych na terenie powiatu na przestrzeni lat, natomiast jednocześnie wzrastała liczba dróg o nawierzchni twardej i o nawierzchni twardej ulepszonej.

Tabela 5 Nawierzchnie dróg powiatowych w powiecie grójeckim

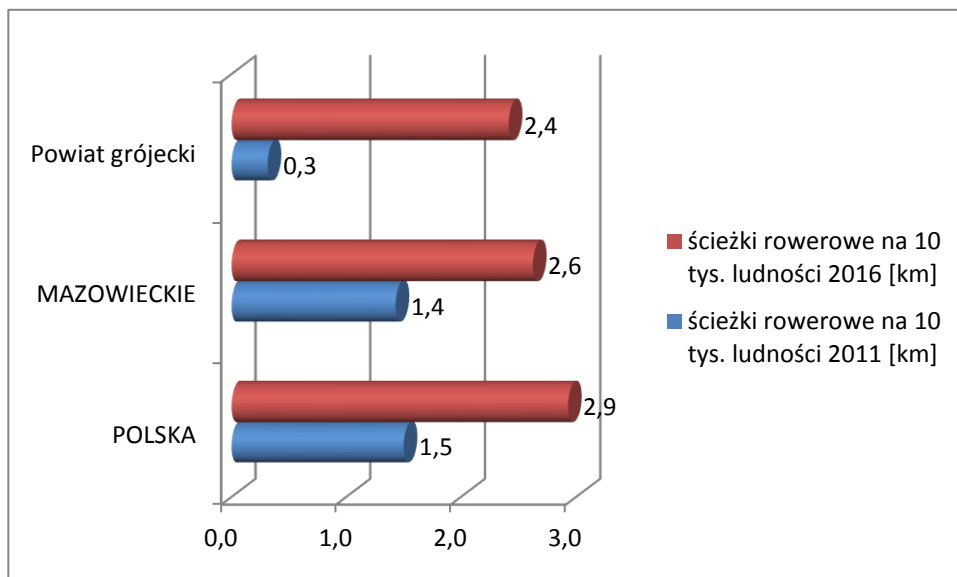
Jednostka terytorialna	Długość dróg o nawierzchni twardej							
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
	km	km	km	km	km	km	km	km

Powiat grójecki	575,5	573,5	573,4	573,4	573,4	573,5	584,7	615,6
	w tym nawierzchni twardej ulepszonej							
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
	km	km	km	km	km	km	km	km
	570,1	568,0	568,3	568,3	568,2	568,8	580,0	610,9
	Długość dróg o nawierzchni gruntowej							
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
	km	km	km	km	km	km	km	km
	28,5	27,6	27,7	27,7	27,6	27,6	16,7	19,7

Źródło: GUS BDL [dostęp 30.08.2017]

Powiat grójecki posiada również dobrze rozwiniętą sieć ścieżek rowerowych. Istniejące ścieżki piesze i rowerowe zachęcają do aktywnego zwiedzania najbliższych okolic i nie tylko, dlatego warto przybliżyć dane obrazujące rozwój infrastruktury. Jeżeli chodzi o długość ścieżek rowerowych, to powiat grójecki wypada jednak nieco gorzej na tle średniej dla kraju i województwa. Na 10 tys. mieszkańców przypada około 2 km ścieżki rowerowej, podczas gdy średnia dla województwa jest wyższa o 0,2 pp. Wartość jest mniejsza od średniej dla Polski, która jest równa 2,9 km. Zauważmy, że w porównaniu do 2011 roku w powiecie grójeckim odnotowano stosunkowo duży przyrost (o 2,1 km) podobnie jak dla województwa mazowieckiego, co jest wartością wyższą niż wzrost wartości dla kraju (o 0,8 km).

Wykres 22 Długość ścieżek rowerowych (km) na 10 tys. ludności w powiecie grójeckim w 2011 i 2016 r.

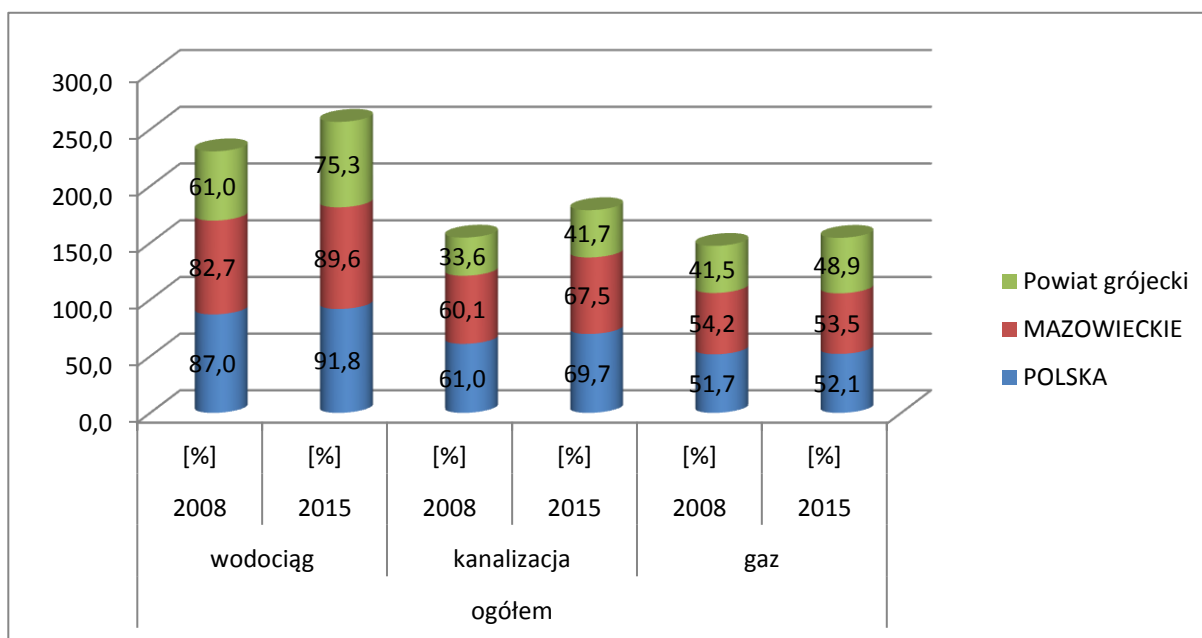

Źródło: GUS BDL [dostęp 16.08.2017]

Ochrona środowiska

Jakość i dostęp do infrastruktury technicznej jest bardzo ważna z punktu widzenia mieszkańców, przedsiębiorców oraz turystów. Oddziałuje ona bezpośrednio na stan środowiska naturalnego, który jest istotny dla rozwoju funkcji turystycznych powiatu. Wyposażenie powiatu w sieć gazową i wodociągową jest najwyższe w porównaniu z siecią kanalizacyjną. Jednakże na przestrzeni lat każda z dostępnych sieci podwyższyła swój wskaźnik, co zresztą jest tendencją ogólnopolską. Mieszkańcy powiatu doposażeni są w sieć kanalizacyjną w ponad 41%, podczas gdy średnia dla kraju i województwa jest w granicach 67%. W sieć wodociągową doposażone jest ponad 75% ludności powiatu, dla województwa i dla kraju to wartość ok. 90%. Jeśli chodzi o sieć gazową to doposażona jest prawie połowa mieszkańców w powiecie - natomiast wartość dla województwa i kraju oscyluje w granicach 52% – 53%. Zauważmy, że wskaźniki te ulegają systematycznym poprawom, największy wzrost jeśli chodzi o powiat dotyczy doposażenia w wodociągi. Poprawa odsetka osób doposażonych dotyczy każdej z wyróżnionych grup referencyjnych.

Wykres 20 Odsetek ludności korzystającej z instalacji w % ogółu ludności w latach 2008 i 2015

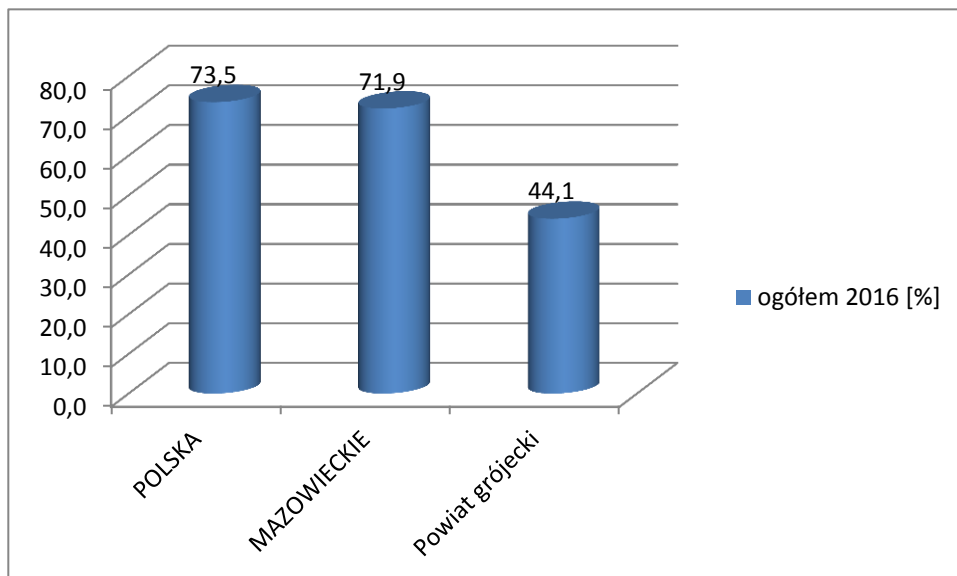

Źródło: GUS BDL [dostęp 23.08.2017]

Spośród przedstawionych wyżej rodzajów instalacji najniższy jest odsetek doposażenia w instalacje kanalizacyjne. Wpływa to zdecydowanie na zmniejszenie komfortu życia mieszkańców, dodatkowo może mieć negatywny wpływ na stan środowiska naturalnego.

Innym ważnym aspektem związanym z czystością środowiska naturalnego są oczyszczalnie ścieków. Udział mieszkańców obsługiwanych przez oczyszczalnie ścieków ma kluczowe znaczenie dla jakości środowiska naturalnego, zwłaszcza zasobów wodnych. Odsetek mieszkańców korzystających z oczyszczalni ścieków w 2016 r. wyniósł ponad 40% co jest wartością daleko niższą niż średnia dla województwa i dla kraju. Wpływa to na trudność w kształtowaniu postaw proekologicznych.

Wykres 21 Odsetek mieszkańców korzystających z oczyszczalni ścieków w 2016r. (%)

Źródło: GUS BDL [dostęp 23.08.2017]

Podsumowując, diagnoza w sferze technicznej wykazała następującymi problemy:

- Niewystarczająco rozwinięta sieć wodociągowa dostosowana do potrzeb i wymogów technicznych
- Brak wystarczającej liczby chodników na terenach wiejskich i melioracji rowów
- Słabo rozwinięte sieci gazociągowe i kanalizacyjne oraz wodociągowe
- Zbyt mała ilość oczyszczalni ścieków
- Niski poziom dbania o środowisko i jego ochronę
- Za mała wydajność oczyszczalni ścieków
- Brak budownictwa komunalnego
- Brak terenów inwestycyjnych
- Niedostateczne wykorzystanie energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych,
- Niewystarczająca ilość środków na remonty, modernizację i budowę dróg (skutkujące m.in. niską jakością wykonania).

Analizowany obszar wskazuje na mocne strony w sferze technicznej:

- Dogodne położenie powiatu na pograniczu województw i dostępność komunikacyjna dróg krajowych i wojewódzkich
- Dobrze rozwinięta infrastruktura komunikacyjna (drogi, szlaki wodne, ścieżki rowerowe i szlaki piesze)
- Poprawa stanu technicznego i standardu dróg
- Dobry stan budynków w niektórych miastach gminnych
- Rozwinięty system zagospodarowania odpadów stałych
- Likwidacja zanieczyszczenia gminy i miasta odpadami stałymi
- Bliskość tras krajowych.

CZĘŚĆ II. ANALIZA PROBLEMÓW I ANALIZA SWOT

Jednym z elementów strategii rozwoju lokalnego jest analiza SWOT. Celem tej analizy jest określenie czynników zewnętrznych, czyli zdarzeń, zjawisk, tendencji i procesów wpływających pozytywnie lub negatywnie na rozwój powiatu - to tak zwane *szanse* i *zagrożenia* rozwoju powiatu oraz wewnętrznych uwarunkowań, które wynikają z obecnej i przewidywanej sytuacji w sferze społeczno-gospodarczej i funkcjonalno-przestrzennej, czyli zidentyfikowanie *silnych* i *słabych* stron powiatu. Analiza tych dwóch grup czynników, rozpatrywana pod kątem pozytywnego i negatywnego wpływu na rozwój powiatu, pozwala określić następujące grupy czynników, zjawisk i procesów:

- zewnętrzne pozytywne - SZANSE,
- zewnętrzne negatywne - ZAGROŻENIA,
- wewnętrzne pozytywne - MOCNE STRONY,
- wewnętrzne negatywne - SŁABE STRONY,

Analiza możliwości rozwoju powiatu polega na prawidłowym zidentyfikowaniu wymienionych wyżej czterech grup czynników, a to z kolei pozwala na określenie jego szans rozwojowych w przyszłości oraz stanowi podstawę do określenia strategicznych celów rozwoju oraz działań przewidzianych do realizacji. Aby cele i działania przewidziane do realizacji odzwierciedlały rzeczywiste potrzeby powiatu warto większą uwagę zwrócić na otoczenie samego powiatu, który odbiera impulsy stamtąd płynące również jako szanse i zagrożenia. Otoczenie to można krótko scharakteryzować jako:

- otoczenie globalne (makrootoczenie) - powiat działa w określonym systemie ekonomicznym, społecznym, prawnym i politycznym. Pomimo tego, że otoczenie to bardzo silnie wpływa na funkcjonowanie i rozwój powiatu to on sam nie ma na nie większego wpływu. Jako przykładowe elementy takiego otoczenia można wymienić: dynamikę rozwoju gospodarczego, ogólną kondycję gospodarki, zmiany w stylu życia, preferencje konsumpcyjne, formy spędzania wolnego czasu, procesy innowacyjne zachodzące w gospodarce i inne,
- otoczenie terytorialne (przestrzenne) - powiat w nieoderwalny sposób powiązany jest z procesami integracji z Unią Europejską, koniunkturą w gospodarce, handlu zagranicznym, polityką zagospodarowania przestrzennego, regionalną, ochrony i kształtowania środowiska itp.

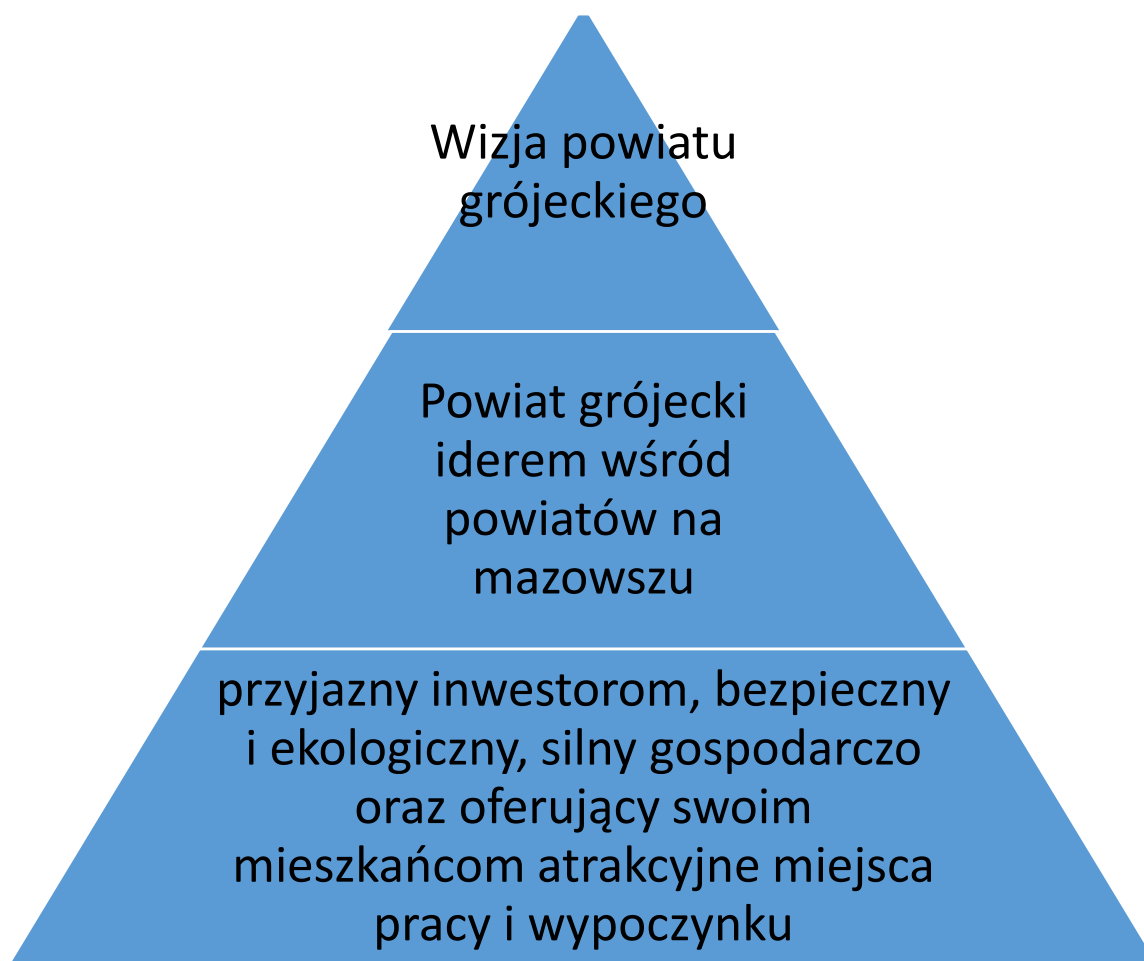
Analizując te czynniki na bieżąco, powiat może w skuteczny sposób realizować podjęte działania niwelując jednocześnie sytuacje, które mogą być dla niego źródłem problemów. Poniżej przedstawiono analizę SWOT dla powiatu grójeckiego, analiza dotyczy sytuacji w jakiej obecnie znajduje się powiat. Poniżej zaprezentowano tabelaryczną matrycę logiczną powiązań diagnozy obszaru i ludności oraz analizy SWOT.

ANALIZA SWOT	
MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> • Dogodne położenie powiatu na pograniczu województw i dostępność komunikacyjna dróg krajowych i wojewódzkich • Dobrze rozwinięta infrastruktura kulturalna • Zagłębie sadownicze kraju i dobrze rozwinięta przedsiębiorczość w zakresie sadownictwa • Niski poziom bezrobocia • Bogactwo dziedzictwa kulturowego • Dobre warunki do rozwoju agroturystyki • Dość dobrze rozwinięta infrastruktura edukacji przedszkolnej • Dość dobre wynagrodzenie pracowników • Dobrze rozwinięta infrastruktura komunikacyjna (drogi, szlaki wodne, ścieżki rowerowe i szlaki piesze) • Dobrze rozwinięty handel i usługi • Bogactwo oferty edukacyjnej • Intensywny rozwój przedsiębiorstw branżowych w zakresie przetwórstwa • Rozbudowana baza sportowa 	<ul style="list-style-type: none"> • Postępujące procesy starzenia mieszkańców i migracja osób młodych do większych aglomeracji • Rozwój „szarej strefy” • Sezonowość w zatrudnianiu pracowników • Niewystarczająca ilość instytucji wsparcia biznesu • Spadek liczby organizacji pozarządowych • Niedostateczne wykorzystanie potencjału gospodarczego, turystycznego i kulturowego • Polaryzacja środowisk młodzieżowych • Brak odpowiedniej ilości żłobków na terenie miast • Wysoki współczynnik przestępczości • Mała ilość dużych przedsiębiorstw zatrudniających więcej niż 50 pracowników • Spadek liczby przychodni lekarskich; obniżenie poziomu opieki medycznej w społeczeństwie starzejącym się • Niskie wykorzystanie potencjału terytorialnego przez mieszkańców • Słabo rozwinięte sieci gazociągowe i kanalizacyjne oraz wodociągowe • Zbyt mała ilość oczyszczalni ścieków • Niski poziom dbania o środowisko i jego ochronę • Słabo rozwinięta baza noclegowo-gastronomiczna i agroturystyczna
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> • Rozwój sadownictwa na rynki europejskie • Rozwój agroturystyki regionalnej • Lepsze i efektywniejsze wykorzystanie dziedzictwa kulturowego regiony, promocja produktów i marek regionalnych • Rozwój działalności usługowej i handlowej • Duże nakłady finansowe na ochronę dziedzictwa kulturowego w regionie • Budowa kolejnych odcinków komunikacji krajowej – rozwój infrastruktury komunikacyjnej między wielkimi aglomeracjami • Wprowadzenie innowacyjności w zakresie sadownictwa i przetwórstwa 	<ul style="list-style-type: none"> • Dalsze zanieczyszczenie środowiska naturalnego • Dalszy spadek ilości organizacji pozarządowych • Migracje ludności spowodowane brakiem odpowiedniej ofert zatrudnienia • Powolne niszczenie i upadek dziedzictwa kulturowego na skutek braku środków zapobiegawczych • Brak stymulowania do tworzenia nowych miejsc pracy poza rolnictwem (sadownictwem) • Niewystarczająca ilość osób w wieku produkcyjnym w stosunku do ilości osób w wieku poprodukcyjnym

<ul style="list-style-type: none">• Rozwój i wykorzystanie walorów turystycznych dla dalszego rozwoju powiatu• Całkowite skanalizowanie obszaru powiatu i wyposażenie go w sieci gazowe i wodne• Rozbudowa sieci oczyszczalni ścieków	
---	--

CZĘŚĆ III. KIERUNKI STRATEGICZNEGO ROZWOJU POWIATU – WIZJA POWIATU

Wizja rozwoju powiatu grójeckiego jest kompatybilna z wizją i celem rozwoju województwa mazowieckiego. Wizja Mazowska sformułowana w strategii regionalnej jasno stwierdza kierunki działań: „Mazowsze to region spójny terytorialnie, konkurencyjny, innowacyjny, z wysokim wzrostem gospodarczym i bardzo dobrymi warunkami życia jego mieszkańców”. Głównym celem rozwojowym Mazowsza jest „zmniejszenie dysproporcji rozwoju w województwie mazowieckim”. Zarówno wizja jak i cel województwa wyznaczają kierunki działań dla powiatu grójeckiego, który jest częścią województwa, a zatem powinien też posiadać tożsamy cel działania. Mając na względzie rozwój obszaru oraz dokonaną analizę uwarunkowań społecznych, gospodarczych, technicznych i innych można określić wizję powiatu grójeckiego.

Misja powiatu grójeckiego

Powiat grójecki ma stać się docelowo miejscem atrakcyjnym do prowadzenia działalności gospodarczej oraz atrakcyjnym do zamieszkania. Cel ten określać będzie misja rozwoju powiatu, która w swoim założeniu posiada realizację celów strategicznego działania do końca 2023 r. W takim ujęci wizja stanowi odczytanie zasady rozwoju zrównoważonego poprzez pryzmat *Strategii Europa 2020. Strategia na rzecz inteligentnego zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu*, w którym zapisano, że dzięki wspólnemu działaniu państw członkowskich nastąpi przyspieszenie wyjścia z kryzysu gospodarczego, zaś gospodarka UE stanie się inteligentna i zrównoważona, będzie sprzyjać włączeniu

społecznemu, będzie się mogła pochwalić wysokimi wskaźnikami zatrudnienia oraz spójnością społeczną. Osiągnięcie tak sformułowanej wizji możliwe będzie dzięki realizacji celów, do których w dokumencie unijnym zaliczono:

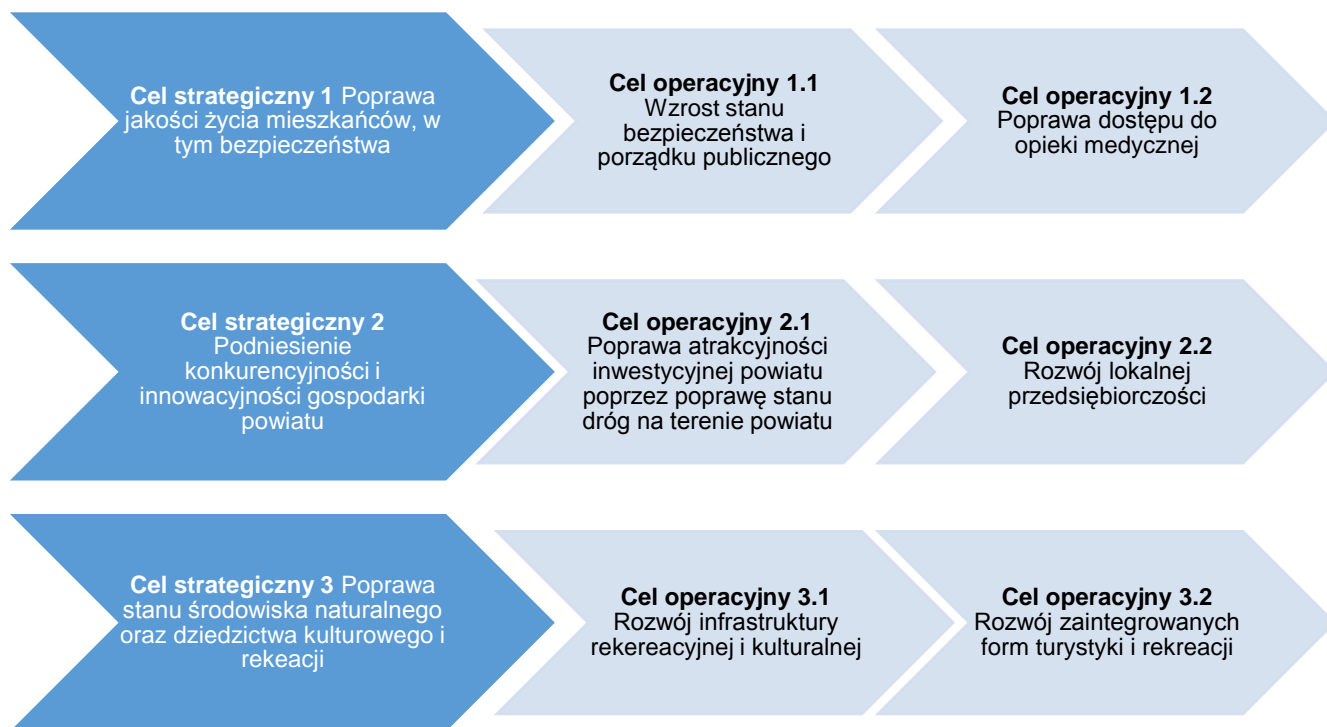
- Rozwój inteligentny (rozwój gospodarki opartej na wiedzy i innowacji);
- Rozwój zrównoważony (wspieranie gospodarki efektywnie wykorzystującej zasoby naturalne, bardziej konkurencyjnej i przyjaznej środowisku);
- Rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu (wspieranie gospodarki wysokim poziomem zatrudnienia, zapewniającej spójność społeczną i terytorialną).

W takim ujęciu można sformułować misję rozwoju powiatu grójeckiego.

Cele strategiczne

W kontekście zdefiniowania wizji i misji powiatu grójeckiego należy wskazać cele dalszej działalności powiatu, aby określona misja i wizja zostały osiągnięte. W celu realizacji Strategii zaplanowano następujące cele strategiczne:

Kierunki działań

Zaprezentowane cele strategiczne oraz operacyjne dalszej polityki powiatu grójeckiego zmuszają powiat do podjęcia odpowiednich kroków i działań, aby określone cele zostały zrealizowane. Poniżej przedstawiono przykładowe kierunki działań, jakie powiat grójecki powinien podjąć, aby cele strategiczne zostały zrealizowane i tym samym nastąpiła poprawa jakości życia mieszkańców, podniesiona została konkurencyjność i innowacyjność gospodarcza regionu, a także nastąpiła poprawa stanu środowiska naturalnego oraz dziedzictwa kulturowego i turystycznego.

Pośród działań Starostwa Powiatowego na szczególną uwagę zasługują działania związane z poprawą stanu infrastruktury drogowej poprzez przebudowę ciągów dróg powiatowych łączących z drogami o równej i wyższej kategorii z siedzibami lokalnych przedsiębiorców które zajmują się w przy drogach powiatowych i gminnych. Powiat regularnie aplikuje o zewnętrzne środki pomocowe mające na celu poprawę stanu nawierzchni dróg. Działania te będą kontynuowane w najbliższych latach. Działanie te powinny wpłynąć na poprawę sytuacji lokalnych przedsiębiorców, przyspieszenie dostawy produktów i usług przede wszystkim związanych z sadownictwem. Działanie te powinny wpłynąć również bezpośrednio na podniesienie jakości życia mieszkańców i poprawę bezpieczeństwa. Realizacja celów pozwoli na zrównoważony rozwój gospodarczy powiatu, który będzie docelowo konkurencyjny, otwarty i spójny. Poniżej zaprezentowano uszczegółowienie planowanych działań w ramach poszczególnych celów:

Cel strategiczny 1 Poprawa jakości życia mieszkańców, w tym bezpieczeństwa	
Cel operacyjny 1.1 Wzrost stanu bezpieczeństwa i porządku publicznego	
Działanie 1.1.1	<ul style="list-style-type: none"> • Opracowanie powiatowego programu bezpieczeństwa i porządku publicznego. • Doskonalenie systemu wymiany informacji między służbami ratunkowymi. • Aktywizacja i integracja lokalnych środowisk w zakresie działań na rzecz poprawy stanu bezpieczeństwa i porządku publicznego. • Działania informacyjno-edukacyjne w zakresie ochrony przeciwpożarowej, przeciwpowodziowej, ratownictwa. • Inne zadania służące realizacji celu operacyjnego.
Działanie 1.1.2	<ul style="list-style-type: none"> • Usprawnienie systemu reagowania – poprawa funkcjonowania służb ratowniczych. • Wsparcie poprawy wyposażenia sprzętowego służb bezpieczeństwa publicznego. • Wsparcie rozwoju infrastruktury monitoringu zagrożeń naturalnych i cywilizacyjnych. • Minimalizacja i przeciwdziałanie występowaniu klęsk żywiołowych i zagrożeń ekologicznych. • Inne zadania służące realizacji celu operacyjnego.
Cel operacyjny 1.2 Poprawa stanu zdrowia oraz dostępu do opieki medycznej	
Działanie 1.2.1	<ul style="list-style-type: none"> • Opracowanie powiatowego programu ochrony zdrowia. • Coroczne ustalanie programów badań profilaktycznych. • Współpraca w zakresie diagnozowania nowych potrzeb mieszkańców w zakresie profilaktyki zdrowotnej. • Zapewnienie szerokiej promocji prowadzonych badań profilaktycznych wśród mieszkańców. • Prowadzenie badań przesiewowych w kierunku wykrycia schorzeń układu krążenia, nowotworowych i cywilizacyjnych. • Wspieranie i popularyzacja programów profilaktycznych dotyczących chorób układu krążenia, nowotworowych i innych dostępnych dla różnych grup wiekowych. • Zakup aparatury i specjalistycznego sprzętu nowej generacji niezbędnego w procesie diagnozy i leczenia. • Edukacja zdrowotna mieszkańców, wspieranie stowarzyszeń działających w zakresie profilaktyki zdrowotnej. • Inne zadania służące realizacji celu operacyjnego.
Działanie 1.2.2	<ul style="list-style-type: none"> • Zmniejszenie różnic w stanie zdrowia i dostępie do opieki medycznej mieszkańców obszarów wiejskich. • Zwiększenie liczby dostępnych porad podstawowej i specjalistycznej opieki medycznej. • Uruchomienie programów wsparcia dla osób przewlekle chorych oraz

	<p>znajdujących się w trakcie leczenia, poprawa opieki medycznej dla osób starszych (np. wsparcie psychologów, lekarzy geriatrici, opieki paliatywnej, hospicja domowe).</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kontynuacja działań w zakresie modernizacji obiektów związanych z infrastrukturą ochrony zdrowia w taki sposób, aby dostosować je do norm przewidzianych w tym względzie oraz poprawić jakość usług, (dotyczy to modernizacji budynków, zakupu nowego sprzętu medycznego, jak i wyposażenia obiektów (np. w windę) oraz dostosowania do potrzeb pacjentów szczególnie osób niepełnosprawnych i starszych). • Inne zadania służące realizacji celu operacyjnego.
Działanie 1.2.3	<ul style="list-style-type: none"> • Wspieranie działań edukacyjnych mających na celu wzrost świadomości roli aktywności sportowej oraz właściwego żywienia w życiu człowieka (lekcje tematyczne, spotkania edukacyjne dla dzieci i dorosłych, programy żywieniowe dla dzieci i młodzieży znajdującej się w trudnych sytuacjach). • Budowanie i wdrażanie programów przeciwdziałania używaniu substancji psychoaktywnych (opracowanie specjalnych broszur informacyjnych). • Badania przesiewowe w kierunku wykrywania wad postaw, nadwagi i otyłości wśród dzieci i młodzieży. • Dofinansowanie specjalnych zajęć sportowych. • Organizacja imprez o charakterze profilaktycznym – konkursy dla dzieci i młodzieży, pikniki zdrowia, bieg po zdrowie i inne. • Wsparcie stowarzyszeń propagujących zdrowy styl życia oraz aktywizujących osoby starsze. • Monitoring problemów używania i dostępności alkoholu oraz środków psychoaktywnych wśród dzieci i młodzieży. • Inne zadania służące realizacji celu operacyjnego.

Cel strategiczny 2 Podniesienie konkurencyjności i innowacyjności gospodarki powiatu	
Cel operacyjny 2.1 Poprawa atrakcyjności inwestycyjnej powiatu	
Działanie 2.1.1	<ul style="list-style-type: none"> • Kontynuowanie przebudowy i modernizacji dróg powiatowych w zakresie : <ul style="list-style-type: none"> — dostosowania szerokości jezdni, poboczy, chodników do potrzeb uczestników ruchu — poprawy stanu technicznego nawierzchni jezdni oraz poboczy — zwiększenia nośności konstrukcji nawierzchni jezdni oraz utwardzenia poboczy — eliminacji nawierzchni gruntowych • Modernizacja i rozbudowa infrastruktury około drogowej. • Budowa i modernizacja obiektów mostowych w ciągach dróg powiatowych.

	<ul style="list-style-type: none"> • Rozwój systemu komunikacji i przewozów pasażerskich na obszarze powiatu. • Współdziałanie z gminami powiatu grójeckiego oraz sąsiednimi powiatami przy realizacji inwestycji drogowych. • Kontynuowanie budowy ścieżek rowerowych. • Inne zadania służące realizacji celu operacyjnego.
Działanie 2.1.2	<ul style="list-style-type: none"> • Współdziałanie na rzecz opracowania i wdrożenia systemu indywidualnych preferencji dla rozwoju rolnictwa ekologicznego oraz drobnego przetwórstwa produktów rolno spożywczych. • Wspieranie działań mających na celu opracowanie i wdrożenie preferencji podatkowych dla rolników podejmujących nowe inicjatywy gospodarcze. • Dalsze wspieranie rozwoju grup producenckich, w tym szczególnie grup producentów owoców i warzyw • Promocja produktów ekologicznych. • Upowszechnianie informacji o szkoleniach przygotowujących rolników do korzystania z dopłat do produkcji rolnej i różnych unijnych funduszy celowych. • Inne zadania służące realizacji celu operacyjnego.
Działanie 2.1.3	<ul style="list-style-type: none"> • Przygotowanie programu pozyskiwania inwestorów zewnętrznych. • Opracowanie corocznego powiatowego katalogu ofert inwestycyjnych tzn. terenów, obiektów i projektów dla inwestorów oraz promocja tych ofert w mediach, przedstawicielstwach handlowych za granicą, imprezach, spotkaniach i misjach gospodarczych oraz na targach • Udział lub organizacja targów, wystaw i konferencji promujących walory gospodarcze powiatu. • Stworzenie systemu preferencji i zachęt dla przedsiębiorstw podejmujących nowe inwestycje na terenie powiatu. • Budowanie wizerunku powiatu jako obszaru atrakcyjnego dla inwestorów. • Inne zadania służące realizacji celu operacyjnego.
Cel operacyjny 2.2 Rozwój lokalnej przedsiębiorczości	
Działanie 2.2.1	<ul style="list-style-type: none"> • Rozwój współpracy między przedsiębiorcami a Powiatowym Urzędem Pracy. • Tworzenie podstaw do realizacji polityki klastrowej w wyznaczonych gałęziach gospodarki np. przemysł materiałów budowlanych, przetwórstwo rolno-spożywcze, turystyka. • Organizowanie na terenie powiatu ustawicznych szkoleń bezpośrednich beneficjentów (pracodawców) w zakresie korzystania z funduszy UE i zasad partnerstwa publiczno-prywatnego. • Stałe monitorowanie potrzeb i możliwości przedsiębiorczości lokalnej. • Tworzenie systemu informacji rynkowej i doradztwa gospodarczego dla przedsiębiorców.

	<ul style="list-style-type: none"> • Organizowanie konkursów promujących lokalną przedsiębiorczość. • Inne zadania służące realizacji celu operacyjnego.
--	--

Cel strategiczny 3 Poprawa stanu środowiska naturalnego oraz dziedzictwa kulturowego i turystycznego

Cel operacyjny 3.1 Rozwój infrastruktury turystycznej i kulturalnej

Działanie 3.1.1	<ul style="list-style-type: none"> • Inicjowanie i wspieranie działań na rzecz renowacji i rewitalizacji obiektów dziedzictwa kulturowego na terenie powiatu. • Wspieranie rozwoju bazy infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej • Odtworzenie do pierwotnego przeznaczenia amfiteatru w Grójcu poprzez budowę trybun, muszli koncertowej, kompleksu sportowego oraz towarzyszącej infrastruktury rekreacyjno-wypoczynkowej • Współdziałanie na rzecz rozbudowy i modernizacji małej infrastruktury turystycznej. • Propagowanie inwestycji w zakresie zagospodarowania i odnowy terenów zielonych oraz rekreacyjnych. • Organizacja szlaków turystyki aktywnej (szlaki piesze i rowerowe). • Inne zadania służące realizacji celu operacyjnego.
-----------------	---

Działanie 3.1.2	<ul style="list-style-type: none"> • Opracowanie spójnej oferty turystyczno-rekreacyjnej terenu powiatu. • Opracowanie i wdrożenie programu rozwoju turystyki, wspierającego promocję lokalnych produktów turystycznych (Opracowanie koncepcji rozwoju zintegrowanego produktu turystycznego obejmującego cały obszar powiatu i jego atrakcje turystyczne – Strategia Marki). • Wspieranie inwestycji niezbędnych do uprawiania turystyki kwalifikowanej. • Wspieranie rozwoju agroturystyki. • Wspieranie inicjatyw mających na celu rozwijanie tożsamości lokalnej. • Organizowanie wspólnych, cyklicznych powiatowo-gminnych wydarzeń kulturalnych. • Współpraca i wspieranie przedsięwzięć w zakresie zagospodarowania rzek i jezior w powiecie • Promowanie turystyki i sportów wodnych. • Tworzenie dogodnych warunków do rozwoju sektora usług turystycznych. • Promowanie i upowszechnianie aktywnych form spędzania wolnego czasu. • Wspieranie inicjatyw mających na celu upowszechnianie kultury i sportu. • Inne zadania służące realizacji celu operacyjnego.
-----------------	--

Cel operacyjny 3.2 Rozwój zintegrowanych form turystyki i rekreacji

Działanie 3.2.1	<ul style="list-style-type: none"> • Podnoszenie wiedzy i świadomości ekologicznej mieszkańców powiatu, m.in. poprzez wspieranie i realizację projektów w zakresie
-----------------	---

	<p>edukacji ekologicznej.</p> <ul style="list-style-type: none">• Promocja walorów przyrodniczych powiatu.• Planowanie przestrzenne z uwzględnieniem dziedzictwa kulturowo-przyrodniczego.• Wzrost lesistości i ochrona ekosystemów leśnych, m.in. poprzez wspieranie działań na rzecz inwentaryzacji i likwidacji dzikich wysypisk śmieci oraz czynności prewencyjnych.• Inne zadania służące realizacji celu operacyjnego.
Działanie 3.2.2	<ul style="list-style-type: none">• Współdziałanie na rzecz racjonalnego zagospodarowania przestrzeni.• Wspieranie działań samorządów gminnych w drodze do uporządkowania i rozbudowy infrastruktury wodno-ściekowej na terenie powiatu.• Organizacja okresowych konferencji z udziałem JST z terenu powiatu w przedmiocie wypracowania najlepszych rozwiązań w zakresie planowana przestrzennego• Wspieranie modernizacji systemów oczyszczalni ścieków.• Propagowanie inwestycji proekologicznych w zakresie utylizacji odpadów komunalnych i przemysłowych.• Promocja gospodarki niskoemisyjnej oraz produkcji i dystrybucji energii odnawialnej na terenie powiatu.• Wspieranie inwestycji wykorzystujących odnawialne źródła energii.• Wspomaganie działań w zakresie zapewnienia właściwego stanu urządzeń melioracyjnych oraz budowa zbiorników małej retencji (gwarantujących bezpieczeństwo powodziowe).• Poprawa walorów krajobrazowych, szczególnie na obszarach zabudowanych.• Inne zadania służące realizacji celu operacyjnego

CZĘŚĆ IV. SYSTEM MONITORINGU I WDRAŻANIA STRATEGII

Niniejsza Strategia jest punktem wyjścia do wdrażania długookresowej polityki rozwoju gminy. Na wdrażanie dokumentu strategicznego składa się wiele działań. Efektywne i spójne wdrażanie założeń strategicznych wymaga zaangażowania wielu odmiennych podmiotów oraz koordynacji i monitoringu ich działań. Istotna jest społeczna akceptacja działań strategicznych przez mieszkańców gminy. Wraz z upływem czasu i zmianą sytuacji wewnętrznej i zewnętrznej gminy, może być wymagana aktualizacja założeń Strategii. Poniżej przedstawione są zalecenia dotyczące efektywnej realizacji Strategii.

Wdrażanie

Strategia przyjmowana jest uchwałą **Rady Powiatu Grójeckiego**. Za zadanie wdrażania zapisów Strategii odpowiedzialny jest Starosta. Szczegółowe zadania wyszczególnione w Strategii realizować będą poszczególne komórki Starostwa Powiatowego, a także jednostki organizacyjne gminy, w których kompetencjach zawierają się konkretne działania. Zadania, które zostały wskazane w niniejszym dokumencie jako priorytetowe do realizacji, niejednokrotnie wymagają zaangażowania nie tylko samych władz samorządowych, ale również innych podmiotów działających na rzecz rozwoju gminy.

Zarządzanie Strategią będzie odbywało się w sposób partycypacyjny, który nadzorowany będzie przez Radę Powiatu jako organu decyzyjnego. Ponadto Rada Powiatu, jako organ przyjmujący Strategię, będzie nadzorowała prawidłowość procesu wdrożenia Strategii oraz odpowiadała przed wspólnotą lokalną za efekty jego realizacji. Wykonanie poszczególnych części Strategii powiązane będzie ze strukturą organizacyjną Starostwa Powiatowego. Nadzór nad całością wdrażanych przedsięwzięć będzie pełnił **Starosta Powiatu**, który podczas realizacji przedsięwzięć będzie odpowiadał za kwestie finansowe oraz organizacyjne wraz ze Skarbnikiem oraz Sekretarzem. Komórką organizacyjną w Starostwie Powiatowym odpowiedzialną za wdrożenie Strategii będzie Wydział Edukacji, Zdrowia i Promocji Powiatu. Zarządzanie wdrażaniem zapisów Strategii ułatwić może tworzenie rocznych planów operacyjnych, które będą stanowić narzędzie wykonawcze Strategii. W planach operacyjnych powinny zostać uwzględnione zadania przewidziane do realizacji na dany rok.

Strategię powinna charakteryzować elastyczność, ze względu na zmieniające się warunki społeczno – ekonomiczne. Pojawianie się istotnego dla dalszego rozwoju miasta i gminy, sprzyjającego lub negatywnego czynnika zewnętrznego bądź wewnętrznego, może zdeterminować konieczność eliminacji lub też pojawienia się nowych zadań, czy wręcz zmianę kierunku rozwoju określonego w Strategii.

Monitoring

Monitoring to proces systematycznego zbierania i analizowania danych dotyczących realizacji działania. Celem monitoringu jest bieżąca ocena realizacji zadań strategicznych, poprzez kontrolowanie, czy dane zadania zostały w pełny sposób zrealizowane w zakładanym czasie, czy osiągnięte zostały planowane rezultaty, oraz czy nie zostały przekroczone przeznaczone na realizację działań środki finansowe. Monitoring realizacji Strategii może zostać uregulowany procedurą wprowadzoną na drodze uchwały bądź zarządzenia.

Ewaluacja

Ewaluacja jest badaniem szeroko rozumianego wpływu danego programu na otoczenie społeczno-ekonomiczne. Badanie takie spełnia funkcje poznawcze oraz dostarcza wiedzy na temat zmian, jakie zaszły w gminie poprzez realizację celów strategicznych. Ewaluacja buduje również mechanizmy zaufania, współpracy i współdziałania pomiędzy osobami realizującymi program, a innymi zainteresowanymi programem grupami (społeczność lokalna).

Ewaluacja wdrożenia Strategii wykraczać będzie tym samym poza funkcje monitoringu, tj. nie tylko odpowiada na pytanie, czy działania zostały zrealizowane, ale też czy zostały zrealizowane skutecznie, efektywnie i odpowiednio dla istniejących potrzeb. Na podstawie badań ewaluacyjnych zarządzający otrzymują informacje, jakie działania należy podjąć, aby działania wykonane były w sposób pełny i skuteczny.

Źródłem danych służących ewaluacji mogą być dane statystyczne, raporty z monitoringu, raporty z kontroli, dane z badań społeczności lokalnej, dane pozyskane na spotkaniach z mieszkańcami. Wskazane jest, aby ewaluacją strategii zajmowały się osoby niezaangażowane w realizację działań zapisanych w dokumencie, co pomoże zapewnić obiektywność badań. W przypadku opracowania raporty z ewaluacji udostępniane będą na stronie Biuletynu Informacji Publicznej Starostwa Powiatowego, aby dostęp do nich mieli mieszkańcy gminy, zarówno obecni jak i przyszli, a także potencjalni inwestorzy zainteresowani rozwojem powiatu.

Aktualizacja Strategii

Aktualizacja Strategii ma na celu weryfikację i dostosowanie, wizji oraz celów nadrzędnych i operacyjnych Strategii do zmieniających się w powiecie warunków społeczno-ekonomicznych. Zaleca się aktualizowanie strategii z zastosowaniem metody partycypacyjnej, czyli z zaangażowaniem w proces zarówno pracowników administracji samorządowej jak i przedstawicieli lokalnych grup działających na rzecz rozwoju powiatu. Dla przejrzystości procesu wdrożenia Strategii planuje się opracowywanie okresowych sprawozdań monitoringowych z realizacji Strategii. Ze względu na specyfikę monitorowanych zagadnień zakłada się, że okresowe sprawozdanie monitoringowe obejmować będzie co najmniej rzeczowy zakres wykonania zadań, wyrażony przez stan realizacji projektów i działań podejmowanych w celu wdrożenia Strategii, wnioski z realizacji Strategii oraz propozycje aktualizacji do Strategii.

Promocja dokumentu Strategii

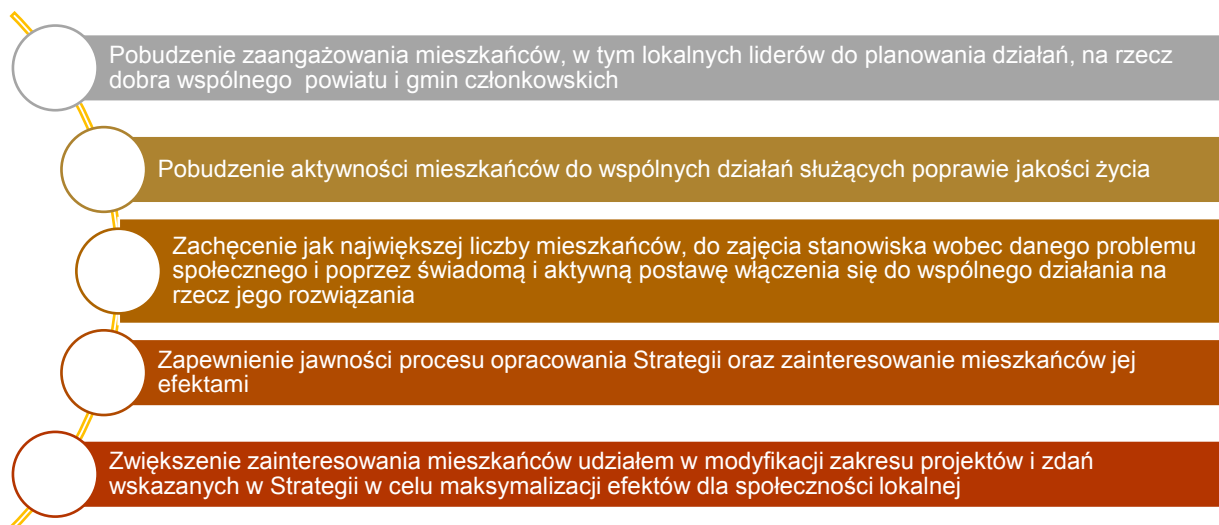
Upowszechnienie dokumentu strategicznego powiatu jest rzeczą istotną z punktu widzenia przejrzystości działań władz powiatu oraz podnoszenia świadomości społeczności lokalnej na temat kierunków rozwojowych powiatu. Mieszkańcy powiatu powinni mieć możliwość zaangażowania się w proces powstawania Strategii oraz mieć świadomość wagi dokumentu strategicznego dla rozwoju powiatu,

Celem głównym działań promocyjnych i komunikacyjnych będzie zachęcenie mieszkańców powiatu do aktywnego udziału we wdrożeniu i realizacji Strategii. Celem dodatkowym będzie promocja zrealizowanych projektów i przedsięwzięć do realizacji. Grupami docelowymi działań promocyjnych i komunikacyjnych będą:

- społeczność lokalna,
- organizacje pozarządowe,
- partnerzy społeczno-gospodarczy,
- lokalni przedsiębiorcy,

- o media lokalne.

Zakłada się następujące cele szczegółowe działań promocyjnych nakierowane na interakcję z adresatami działań promocyjnych:

Planuje się, że informacje o stanie realizacji Strategii zamieszczane będą w lokalnej prasie oraz na stronie internetowej Strategii. Podczas działań promocyjnych planuje się zaangażowanie społeczności lokalnej w sposób bezpośredni – interaktywny. Celem podejmowanych działań promocyjnych będzie dotarcie z informacją do jak największej liczby mieszkańców, które są ważne dla mieszkańców oraz innych podmiotów. Ponadto poprzez stronę internetową prowadzona będzie promocja realizowanych działań rewitalizacyjnych, tak aby zachęcić jak największą liczbę osób do udziału w przedsięwzięciach i realizacji zamierzonych celów.

CZĘŚĆ V. STRATEGICZNA OCENA ODDZIAŁYWANIA NA ŚRODOWISKO

Przygotowany przez Starostwo dokument obejmuje przedsięwzięcia dotyczące obszaru powiatu i nie wyznacza ram dla późniejszej realizacji przedsięwzięć mogących znacząco negatywnie oddziaływać na środowisko. Spełnione zostały zatem wszelkie wymagania przewidziane dla dokumentów strategicznych wskazane w przepisach o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko. Stwierdzić należy, że projekt programu nie spełnia przesłanek określonych w art. 46 ust. 2 ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko, a co za tym idzie nie jest dokumentem wymagającym przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko.

Mając na uwadze powyższe zaplanowano uzgodnienie odstąpienia od konieczności przeprowadzenia OOS z Regionalną Dyрекcją Ochrony Środowiska i Wojewódzką Stacją Sanitarno-Epidemiologiczną.

Spis ilustracji

Spis map

Mapa 1 Powiat grójecki na tle województwa i innych powiatów w woj. mazowieckim	5
Mapa 2 Mapa sieci dróg krajowych i wojewódzkich w powiecie grójeckim	37
Mapa 3 Mapa sieci dróg w powiecie grójeckim	38

Spis wykresów

Wykres 1 Struktura ludności wg grup wieku ludności w latach 2008 i 2016	12
Wykres 2 Liczba ludności w powiecie grójeckim w podziale na gminy w powiecie	12
Wykres 3 Ruch naturalny ludności w 2016 r.	13
Wykres 4 Migracje w powiecie grójeckim w 2016 r.	13
Wykres 5 Mieszkańcy w powiecie grójeckim w 2016 r.	14
Wykres 6 Wykształcenie w powiecie grójeckim w 2011 r.	15
Wykres 7 Dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego na 1 tys. dzieci w wieku 3-5 lat	16
Wykres 8 Stosunek wszystkich osób uczących się w szkołach podstawowych do osób w wieku 7-12 lat	16
Wykres 9 Stosunek wszystkich osób uczących się w szkołach podstawowych do osób w wieku 7-12 lat	16
Wykres 10 Dzieci objęte edukacją przedszkolną na 1 tys. dzieci w wieku od 3 do 5 lat w 2008 i 2016 roku	16
Wykres 11 Absolwenci szkół ponadgimnazjalnych w powiecie grójeckim	17
Wykres 12 Liczba uczniów szkół podstawowych i gimnazjów przypadająca na 1 komputer z dostępem do szerokopasmowego Internetu	19
Wykres 13 Liczba osób pracujących na 1000 mieszkańców	21
Wykres 14 Stopa bezrobocia w powiecie grójeckim	23
Wykres 15 Liczba przestępstw ogółem na 1000 mieszkańców	25
Wykres 16 Przychodnie w 2008 i 2016 r.	27
Wykres 17 Liczba ludności na 1 aptekę ogólnodostępną	28
Wykres 18 Struktura przedsiębiorstw w powiecie grójeckim ze względu na wielkość w 2016 r.	29
Wykres 19 Liczba podmiotów gospodarczych w powiecie grójeckim na tle województwa i Polski na 1000 mieszkańców w 2008 i 2016r.	30
Wykres 20 Odsetek ludności korzystającej z instalacji w % ogółu ludności w latach 2008 i 2015	40
Wykres 21 Odsetek mieszkańców korzystających z oczyszczalni ścieków w 2016r. (%)	41

Spis tabel

Tabela 1 Powierzchniowe formy ochrony przyrody na terenie powiatu grójeckiego	6
Tabela 2 Wykaz szkół i placówek oświatowych podległych powiatowi grójeckiemu	18
Tabela 3 Pracujący według sektorów ekonomicznych w powiecie grójeckim w podziale na płeć	22
Tabela 4 Ilość przestępstw w powiecie grójeckim	24
Tabela 5 Nawierzchnie dróg powiatowych w powiecie grójeckim	38